

SIAMO DI NUOVO INSIEME

NR. 77-78 • SERIE NOUĂ • IANUARIE – MARTIE 2018

FONDATĂ ÎN 2007 • ISSN 1843-2085 • REVISTĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA RO.AS.IT CU SPRIJINUL FINANCIAR AL GUVERNULUI ROMÂNIEI, PRIN DEPARTAMENTUL PENTRU RELAȚII INTERETNICE

de Andi Gabriel Grosaru

Este de remarcă faptul că în toți acești ani, minoritatea italiană a dat și dă dovadă de un dinamism demn de invidiat, fapt ce ne-a făcut să fim mai uniți, proiectele implementate având menirea să creeze o sinergie ridicată între membrii săi. Este totodată adevărat că am întâmpinat, nu de puține ori, o serie de situații mai mult sau mai puțin dificile iar determinarea noastră a făcut să le trecem cu bine.

Ne aflăm în an aniversar, în care sărbătorim o sută de ani de unitate națională dar și încheierea Marelui Război, cum a fost numită cea mai mare conflagrație de până atunci, și care avea să producă modificări ireversibile la nivelul multor state din lume. Pentru România, a însemnat Marea Unire, prin care se recunoștea, se accepta împlinirea dezideratului de veacuri pentru care s-au luptat românii dar și toți cei care au crezut în coeziunea și omogenitatea acestui popor.

RO.AS.IT., ca organizație reprezentativă a minorității italiene, înființată în preajma acelor ani '90, atât de frământați și ai cărei membri de la începuturi au contribuit cu pricepere și știință la dezvoltarea diverselor domenii, cu precădere cel al construcțiilor și infrastructurii, va dedica manifestările pe care le va organiza în acest an, importantului Centenar. Foarte mulți italieni s-au jertfit, luptând pe fronturile Primului Război Mondial, atât în România cât și în contingentele române din Italia. Este, deci, încă un prilej pentru a cinsti memoria lor și a ne mândri, totodată, cu ceea ce suntem astăzi.

Referitor la celelalte activități ale Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT., și mă refer aici, la activitățile culturale, care au prins un contur bine definit, au căpătat o amprentă specifică, deja de mai bine de douăzeci de ani. Un aport important la reușita acestora dar și la dezvoltarea asociației, care anul acesta împlinește 25 de ani de existență, l-a adus cel ce a fost președinte și deputat, Av. Mircea Grosaru, al cărui început de drum la orientul etern acum patru ani de zile, a fost comemorat la începutul lunii februarie a.c.

Pentru mine este o mândrie să continui să dezvolt un drum care a fost bătătorit deja, până acum patru ani, de către tatăl meu, căruia țin să îi aduc un pios omagiu.

La mulți ani România!

EDITORIAL

IANUARIE • MARTIE

FONDATA ÎN 2007

NR. 77-78 • SERIE NOUĂ

IANUARIE – MARTIE

2018

ISSN 1843-2085

Revistă editată
de Asociația Italianilor
din România RO.AS.IT.
cu sprijinul financiar al
Guvernului României,
prin Departamentul
pentru relații interetnice

Membri fondatori

Mircea Grosaru

Ioana Grosaru

Director

Gabriela Tarabega

Redactori

Gregorio Pulcher

Dan Comarnescu

Roxana Comarnescu

Design & producție
squaremedia.ro

Asociația
Italianilor
din România
RO.AS.IT.

asociație cu statut
de utilitate publică

Str. Ion Câmpineanu nr. 3A,
etaj 1, 010031 București
Tel. +4 0372 772 459
Fax: +4 021 313 3064
ufficio@roasit.ro

www.roasit.ro

foto: wikipedia.com

ACTUALITATE / ATTUALITÀ

- 04 | Vin Florile și soarele cu florile...
- 05 | Leonardo da Vinci.
Cina cea de taină
- 08 | Sărbătoarea Învierii Domnului sau
Sfintele Paști

CULTURĂ / CULTURA

- 10 | Evocări. Oameni care au fost · Evocazioni. Persone del passato
- 13 | O tradiție ce nu poate fi trădată: Carnavalul de la Veneția – replica de la
București
- 14 | Pavel Bucur: la sculptura
in movimento ·
Sculptura în mișcare
- 18 | Întâlniri cu poetul Ovidiu
· Incontri con il poeta
Ovidio
- 20 | ORVIETO. Inima verde a
Italiei
- 23 | Una dintre cele mai frumoase biblioteci din lume se află în România
- 24 | Contribuții ale imigranților italieni la dezvoltarea culturii române ·
Contributo degli immigranti italiani allo sviluppo della cultura romana

foto: Laura Ungureanu

SOCIAL / SOCIETÀ

- 30 | Edificii realizate de familia
Mezzarobba pe pământ românesc.
Interviu cu Alin Mezaroba
- 33 | Despre tendințe noi sau vechi, în...
MODĂ
- 34 | S-a stins una din marile
personalități ale lumii culturale
românești – Neagu Djuvara
- 35 | Sono passati... 42 anni. Ricordi coi
colleghi italiani
- 36 | Risotto alla milanese. Ricetta
tradizionale

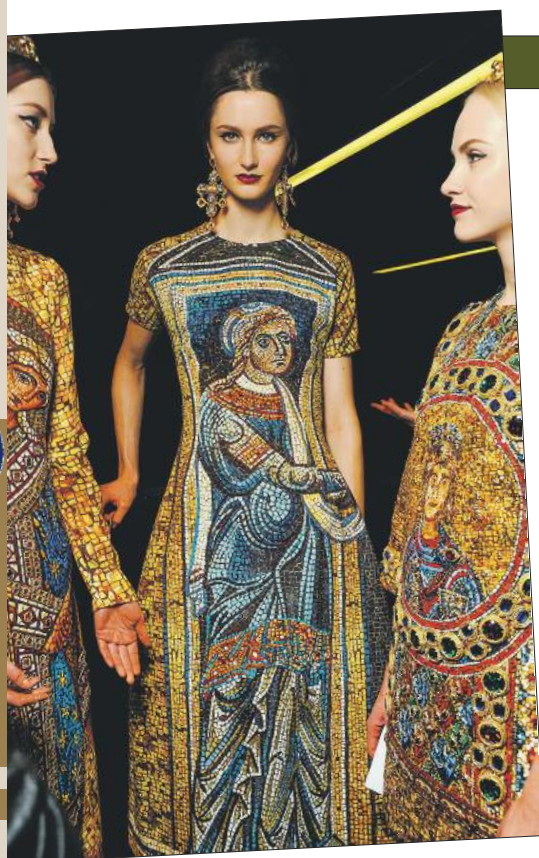

foto: pinterest.com

Vin Floriile și soarele cu florile...

Așa scria marele nostru poet Vasile Alecsandri și suna ca un chiot de bucurie, de mare veselie, căci odată cu Floriile primăvara își face loc, aduce soare, lumină, natura reînvie, Floriile prefigurând cea mai mare sărbătoare a creștinilor, Învierea lui Christos, împlinirea celor scrise în scripturi, a făgăduinței lui Dumnezeu, a răscumpărării noastre.

Dar cu ce preț?

Intrarea „triumfală” a lui Christos în Ierusalim, călare pe modestul asin, întâmpinarea lui cu ramuri de măslin de către copiii și fecioarele care-L așteptau și căroră El le-a zis „Bucură-te fiică a Ierusalimului!” Și nimeni nu gândea atunci la ceea ce urma să se întâmple mai apoi. Doar El știa. Urma ceea ce noi, foarte lapidar spunem în fiecare zi, sau mai rar, ori de câte ori spunem rugăciunea rozariului sau în cadrul slujbelor de duminică... „s-a răstignit în zilele lui Ponțiu Pilat, a pătimit și s-a îngropat și a înviat a treia zi după Scripturi”.

Așa este.

După Florii urmează Săptămâna Patimilor, precedată de Cina cea de taină, în care Isus, cu smerenie și cu dragoste, a spălat picioarele apostolilor. Apoi, în cadrul modestei Cine, ne-a lăsat sacra moștenire a Sfintei Taine, repetate mereu și mereu, în fiecare duminică și la sărbători, Taină care ne ușurează sufletele și ne netezește drumul spre „înfricoșata judecată a lui Dumnezeu”, pe care-l rugăm să ne pomenească între cei buni, iertându-ne păcatele. Căci numai Dumnezeu poate să ierte, și o face!

Imnul nostru al Învierii este – cred – cel mai frumos din lume.

În noaptea Învierii el răsună din toate glasurile credincioșilor, care cu luminițele aprinse în mână, ocrotite cu grijă, luminează întunericul, făcând înconjurul bisericii și plecând apoi spre casă mai buni, mai curați sufletește, purtând în ei convingerea că prin Înviere, Christos „cu moartea pre moarte călcând”, ne-a dat tuturor viață după moarte.

Voi încheia, reproducând (în traducere proprie) un fragment din poemul Sfântului Francisc de Assisi „Cântare fratelui Soare” (*Cantico Frate Sole*), un imn închinat minunatei creații a lui Dumnezeu:

de Emma Maria
Moisescu

*Mărire preaputernice, preabunule Demnitor
Dear Tie se cuvine mărirea tuturor:
Și laudă și slavă și binecuvântări
Ți se cuvin dear Tie în vecii vecilor!
Nu este vrednic Doamne nimeni în astă lume
Cumva ca să-ți rostească frumosu-Ți, sfântu-Ți Nume.
Fii laudat că dat-ai făpturi nepieritoare
Și mai presus de toate, mărețul frate Soare,
Ce dăruit-a ziua care dăruie lumină,
Vorbind în frumusețea-i de Gloria-Ți divină.
Fii laudat, O, Doamne, pentru frumusețea Lună
A noastră soră bună,
Și Stelele ce-n noapte lucesc ca nestemate
Și Vântul care este al nostru frate.
Seninul și Văzduhul și-al nostru frate Nor,
Și vremea, cheazășie a Vieții tuturor.
Și pentru sora Apă, atât de mult iubită
Folositoare nouă, curată și smerită
Și pentru-al nostru frate, strălucitorul Foc
Fii laudat, O, Doamne, căci el în orice loc
Iluminează noaptea cu minunata-i torță,
Frumos și vesel este în splendida lui forță.
Pentru Pământ O, Doamne, fii iarăși laudat,
E mamă, ne e soră, de-a pururi el ne-a dat
Și peame felurite și colorate flori
Și pomii roditori.
Să laudăm pe Demnul, să-l binecuvântăm,
Și dându-i mulțumire, cu toți să ne-nchinăm.*

Leonardo da Vinci

Cina cea de taină

Ducele Francesco I Sforza a dispus construirea acestui edificiu pentru mănăstirea călugărilor dominicani. Proiectul clădirii, construite între anii 1465–1482, aparține lui Guiniforte Solar. Aici a lucrat și Donato Brabante, marele arhitect al Renașterii, care și-a adus contribuția și la Bazilica San Pietro din Roma.

Biserica din Milano este construită în stil gotic lombard. Modificări majore la aceasta a făcut, însă,

ducele Lodovico Maria Sforza Il Moro, care a transformat-o în Mausoleu pentru familia sa, aici aflându-se trupul său și al soției sale, Beatrice d'Este.

Fiind apropiată de Castelul Sforzesco, mănăstirea s-a bucurat de o deosebită bunăvoință din partea lui Lodovico, acesta fiind apropiat și de Vincenzo Bandello, starețul mănăstirii.

Nu se știe data la care Leonardo a primit comanda lucrării pentru biserica mănăstirii, dar sunt cunoscute relațiile care existau între seniorul Lodovico și Leonardo și care nu erau dintre cele mai bune, aducându-l pe artist în situația de a se gândi să renunțe la lucrare. Cauza era situația materială dificilă a lui Leonardo. Într-o scrisoare adresată lui Sforza, Leonardo îl roagă pe senior, să-i facă plățile pentru „modestele sale servicii” și, în final, îl roagă să-i dea măcar o haină. Leonardo este însă conștient de valoarea sa, pentru că scria „că este în stare să facă opere frumoase, pe care le vor arăta celor ce vor urma”. Și, într-adevăr, datorită creației sale, numele lui Leonardo a intrat în nemurire. Este considerat cel mai de seamă geniu din întreaga istorie a omenirii.

Lucrarea care i se încredințase lui Leonardo de către stăpânul castelului avea ca temă „Cina cea de

de Mihaela
Mateescu Profiriu

Milano, orașul eleganței este plin de istorie, atrăgând vizitatori din întreaga lume. Pe lângă multele atracții turistice, firește că nu poate fi uitat locul în care se află una dintre minunile artistice ale omenirii, *Cina cea de taină*, capodoperă a lui Leonardo di ser Piero da Vinci, cel mai important reprezentant al Renașterii italiene. Minunata sa lucrare se află în Biserica Santa Maria delle Grazie, în zona Conciliazione, pe Corso Magenta 2 din Milano.

taină” (*La ultima cena, Il Cenacolo*), care avusese loc în anul 30, la 13 nisan (6 aprilie).

Subiectul „Cinei” era popular în Toscana. Pictura ocupa întreg peretele de nord din refectoriu (*Il Cenacolo vinciato*), din vechea sală monahală de mese. Dimensiunile picturii erau de 460 x 880 cm.

Leonardo nu dorea o compoziție tradițională și, astfel, cu această lucrare, începe o nouă eră în artă, care a exercitat o puternică influență asupra secolelor următoare, „Cina” devenind un izvor de inspirație, modelul ideal, una dintre cele mai valoroase capodopere artistice.

„Cina” este și un manual de artă nouă. De altfel, Leonardo este autorul unui „Tratat despre pictură”, lăsat ca moștenire pentru un tineret receptiv, în care nota că „pictorul trebuie să fie un singuratic, aceasta fiind condiția unei munci creatoare”. La execuția lucrării însă, nu a putut fi artistul singuratic, așa cum și-ar fi dorit. Înălții demnitari bisericești cer să vadă lucrarea, iar Lodovico, cu alaiul său de curteni și de elevi ai lui Leonardo, zăboveau toți în preajmă-i ca să-l vadă cum lucrează.

Leonardo nu a folosit la această lucrare tehnica vremii, affresco (pictura pe perete umed), care ar fi necesitat o mai mare viteză în execuție, ci tehnica secco (uscată), care se potrivea ritmului său de lucru și îi dădea răgazul necesar pentru a studia personajele din opera sa. A pictat cu tempera și ulei pe un strat dublu de ipsos.

Leonardo a început prin a căuta modele pentru personajele pe care trebuia să le picteze, colindând locuri unde ar fi putut găsi oameni care să corespundă cerințelor sale, după ce aprofunda caracterul personajului la care lucra. Era atent la fizionomie și la gestică, făcând multe schițe. L-au interesat cel mai mult reacțiile personajelor, care reflectau multitudinea de sentimente care-i anima.

A lucrat cu înflăcărare și cu o concentrare neobișnuită la el, ceea ce trăda obsesia pentru o mare operă. Leonardo a cunoscut și redat exact momentul biblic din scena descrisă în Evanghelia lui Ioan. Ordinea în care au fost dispuse personajele este, de la stânga la dreapta: Bartolomeu, Iacov cel Mic, Andrei, Iuda, Petru, Ioan, Toma, Iacov cel Mare, Filip, Matei, Tadeus și Simion Zilotul.

Se poate observa mișcarea lui Petru, care apropiindu-se de urechea lui Ioan, îi spune: „Întreabă cine este cel despre care vorbește”. Fiecare personaj reacționează după temperamentul său.

Capul Apostolului Filip reprezintă pentru Leonardo întruchiparea frumuseții ideale iar trăsăturile bărbatului de vârstă mijlocie, se văd foarte bine la Apostolul Bartolomeu.

Leonardo a desenat apostolii, întâi imberbi, și apoi le-a adăugat bărbile pentru ca trăsăturile lor să iasă în evidență.

Fiecare personaj are atitudinea pe care tocmai au lăsat-o vorbele abia rostite de Cristos: „Adevărat, adevărat zic vouă că unul dintre voi Mă va vinde”. De exemplu, în opoziție cu suferința pasivă a Apostolului Ioan, este indignarea Apostolului Petru și cea a lui Filip care sare de pe scaunul său cu capul înainte. Mult timp chipurile celor două personaje principale au rămas nepictate, cel al lui Iisus și cel al lui Iuda.

Leonardo chiar se gândise să nu-i picteze lui Cristos chipul, demonstrând prin aceasta că omul nu este în stare să înfățișeze perfecțiunea Divină.

După multe căutări, găsește modelul lui Isus. După ce a pictat chipul Mântuitorului, lucrul a mers repede. Spre deosebire de atitudinea celorlalți, chipul lui Cristos este cu capul înclinat, nemișcat, cu pleoape grele, cu palmele într-o poziție a resemnării, a acceptării soartei Sale.

În fundal sunt trei ferestre, iar capul lui Cristos se află în dreptul ferestrei din mijloc, detașându-se de rest, prin lumină, iar Iuda este în umbră, acesta fiind singurul care are o figură întunecată.

Spre deosebire de pictorii din Quattrocento care-l plasau pe Iuda izolat, la margine, Leonardo îl pune chiar lângă Apostolul Ioan, discipolul preferat al lui Cristos. Trădarea se învecinează cu încrederea. În picturile anterioare, cei treisprezece erau reprezentați ca sfinți, iar la Leonardo sunt muritori, fără aureole, iar nimbul lui Cristos este chiar cerul.

S-a speculat mult pe seama perioadei îndelungate în care s-a lucrat pictura, între anii 1495–1498. Una dintre legende spune că Leonardo a găsit modelul pentru chipul Mântuitorului, în persoana unui tânăr, care cânta în corul bisericii. Pentru Iuda, însă, căutările au durat mult. Când l-a găsit, era un bețiv, pe care l-a dus la locul lucrării.

Când și-a revenit, bețivul și-a amintit, că în urmă cu trei ani, pozase pentru chipul lui Cristos.

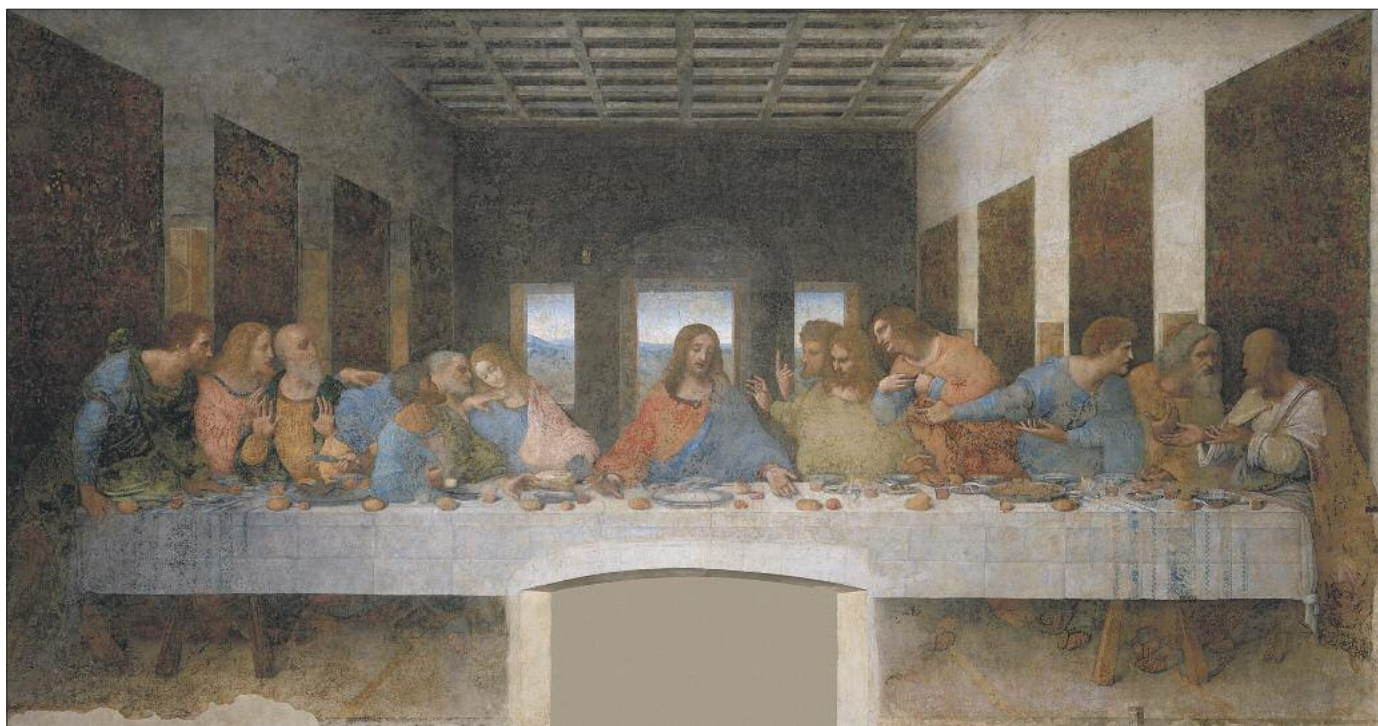
Ceea ce se cunoaște însă, este că Leonardo a fost reclamat ducelui Lodovico, de către starețul mănăstirii, că lucrul durează prea mult. Lodovico reproșându-i lui Leonardo, acesta i-a replicat că se gândise să-l ia pe reclamant ca model pentru Iuda.

Fresca pare o continuare a atmosferei refectoriului, transpusă într-o adâncime fictivă. Masa, fața de masă cu marginile albastre, tacâmurile erau la fel cu cele folosite zilnic de călugări.

Deasupra frescei este pictat blazonul familiei Sforza.

La ieșirea din biserică, pentru nevăzători, există un basorelief, ce reproduce detaliat pictura.

Multe din schițele pe care le-a făcut Leonardo se păstrează la Academia din Veneția, la Royal Library de la Castelul Windsor și la Muzeul Albertina din Viena. Două copii cu aceleași dimensiuni ca originalul se găsesc la Biserica Minorităților din Viena și alta în Belgia, la Mănăstirea din Tongerloo. Două copii se găsesc și în România, la Biserica Evanghelică din Râșnov.

Italianul Slavia Pesci privind imaginea picturii în oglindă, a văzut silueta unei femei cu un prunc în brațe.

Interesantă este și teoria compozitorului italian Giovanni Pala, care a obținut o compoziție muzicală gravă, de 40 de secunde, suprapunând pe un portativ imaginar, note din mâinile și din pâinile aflate pe masa „Cinei”.

Aldous Huxley a numit fresca „cea mai tristă lucrare artistică din lume”.

Folosind metoda uscată, fresca nu a rezistat bine și au fost necesare mai multe restaurări, care au întunecat suprafața picturii. Ultima restaurare a durat 21 de ani, reînnoindu-se pigmentul colorat, milimetru cu milimetru.

Fresca a fost grav deteriorată de soldații lui Napoleon care a transformat mănăstirea părăsită în depozit militar, iar soldații lui au folosit peretele pentru exerciții de tras cu pușca.

Pe data de 15 August 1943, o bombă a Aliaților a căzut în apropiere, tavanul bisericii s-a prăbușit, dar peretele cu fresca a rezistat, rămânând însă timp de trei ani expus tuturor intemperiilor.

Incredibil este că peretele a fost spart pentru a se pune o ușă chiar în locul picioarelor lui Cristos.

La lucrările de restaurare s-a descoperit o pictură murală din anul 1500. În același loc, se află o a doua copie a lucrării lui Leonardo da Vinci, care străjuiește altarul din anul 1682.

Autor a peste 600 de invenții fascinante, se spune că Leonardo ar fi introdus în pictura sa mesaje codate ca și la portretul Giocondei.

Leonardo a văzut lumina zilei pe 15 aprilie 1452 și s-a stins pe data de 2 mai 1519. A avut un atac vascular cerebral, după care inima sa a cedat.

În anul 1980, biserica Santa Maria delle Grazie și mănăstirea călugărilor dominicani au fost incluse pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

Sărbătoarea Învierii Domnului sau **Sfintele Paști**

Cuvântul Paști, folosit la plural, este un vechi cuvânt ebraic care înseamnă „trecere” și fusese folosit pentru sărbătoarea azimilor (Paschae), în amintirea trecerii prin Marea Roșie, la 14 Nisan (prima lună plină după echinocliul de primăvară) a poporului israelian, condus de Moise, îndrumat fiind de Dumnezeu și scăpându-l astfel de robia din Egipt.

Sunt păreri care consideră că termenul *Paști*, cât și sărbătoarea iudaică *Paschae* sunt de origine egipteană. În limba egipteană *Pashae* înseamnă tot „trecere”.

În timpul robiei, în Egipt, pe Valea Nilului, se sărbătorea ziua echinocliului de primăvară, adică a „trecerii” soarelui din emisfera australă în cea boreală, ziua biruinței luminii asupra întunericului.

La creștini, este vorba tot de o „trecere”, cea de la moarte la viață a Mântuitorului, care s-a petrecut chiar de Paștele evreilor.

Încă din epoca apostolică, numele de Paști a fost dat de către primii creștini comemorării anuale a *Cinei celei de taină*, care se făcea în seara zilei de 13 Nisan. Denumirea a devenit, apoi, *Învierea Domnului din morți*, „cu moartea pre moarte călcând”, cu deosebirea că, la primii creștini, comemorarea *Paștilor* era legată de toate cele trei momente importante: **Cina**, **Patimile** și **Învierea**. Pentru a se evita eventuale neînțelegeri, Sfinții Părinți au hotărât la Sinodul I Ecumenic ca *Paștile* să se serbeze de către toți creștinii doar

Duminica. Tabelele cu datele *Paștilor* s-au stabilit încă din secolul al III-lea, pentru mai mulți ani. Diferențele care au apărut în lumea creștină privind data *Paștilor* se datorează folosirii diferite a calendarului, atât a celui vechi, iulian, cât și a celui gregorian, îndreptat încă din anul 1582, deci pe stil nou.

de Mihaela
Mateescu Profiriu

Învierea Domnului este cea mai importantă sărbătoare dintre praznicele împărătești, fiind numită „sărbătoarea sărbătorilor”. Este cea mai veche sărbătoare religioasă, care stă la temelia credinței și Bisericii creștine. Un moment plin de mister, petrecut acum 2000 de ani, ce depășește puterea noastră de înțelegere. De la această sărbătoare pornește calendaristic și ordinea Duminicilor de peste an, fiind fundamentul doctrinar și ritualic al credinței catolice, ortodoxe și reformat.

Învierea nu este o poveste ci o realitate mărturisită de mulți martori care l-au văzut pe Hristos imediat după Înviere.

Momentul Învierii, produs la miezul nopții, a fost însoțit de un cutremur puternic de pământ,

Cina cea de taină, de
Pascal Dagnan-Bouveret
(1852-1929)

Scene din patimile lui Hristos, de Hans Memling (1433-1494)

când se spune că un înger a coborât din cer și a răsturnat piatra care acoperea mormântul lui Isus. Speriați, ostașii care păzeau mormântul au fugit!

Scripturile spun că Hristos a murit pentru păcatele oamenilor. A fost îngropat, s-a sculat din morți a treia zi și, înviat, s-a arătat femeilor mironosițe, lui Petru și Ioan, celorlalți Apostoli și apoi la peste cinci sute de frați.

Sfântul Apostol Pavel, unul dintre întemeietorii creștinismului, care a întocmit legi care au guvernat biserica, a fost și primul care s-a adresat ne-evreilor, fiind numit „apostolul neamurilor”. El a scris în *Epistola întâi pentru Corinteni*: „Dacă Înviere nu e,

nimic nu e. Dacă Hristos nu a înviat, zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră”, iar în *Epistola întâi către Tesaloniceni*, scria: „Pentru că de credem că Hristos a murit și a înviat, tot așa credem că Dumnezeu, pe cei adormiți întru Hristos, îi va aduce împreună cu El”.

Psalmul 118 profeteza o Înviere, care urma să fie peste sute de ani. Fiul înviat al lui Dumnezeu avea să fie „piatra din capul unghiului”, prin al cărui nume vom fi salvați.

Legământul vechi purta sigiliul sângelui unui miel, care trebuia sacrificat de Paște. El este întruchiparea Mântuitorului care se jertfește, ca un miel, pentru răscumpărarea păcatelor noastre, El, „Cel fără de păcat!”

Se spune că ouăle aduse de Maica Domnului, puse la baza Crucii, s-au înroșit prima dată cu sângele lui Hristos. Apoi, Maica Domnului, după Înviere, a vopsit ouă roșii, împărțindu-le și zicând: „Hristos a înviat”.

Minunatul „Hristos a înviat”, spus de creștini 40 de zile (timp în care trupul lui Hristos a devenit „trup al slavei”, anticipând starea trupurilor spirituale la Învierea de obște) până la Înălțarea Domnului, nu este un salut, ci o mărturisire de credință și nădejde că Învierea există. Învierea dă sens vieții și curaj pentru trecerea în veșnicie.

Paștele, marele eveniment din istoria Mântuirii noastre, este o sărbătoare a bucuriei, a Învierii Domnului, a biruinței vieții dar și a primăverii, când întreaga natură se trezește la viață!

De câte ori valul de lumânările aprinse la miezul nopții, se apropie de mine, crește și speranța mea că odată mă voi reîntâlni cu cei dragi, plecați... acolo, unde nu e decât pace și înțelegere.

Învierea lui Hristos, de Paolo Veronese (Paolo Caliari - 1528-1588)

Evocări.

Oameni care au fost

Sub semnul acestor importante aniversări, Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. și-a propus să-și desfășoare, în acest an, activitățile prevăzute în Calendarul său cultural: prezentări de carte, proiecte artistice, activități pentru tineri, evocări de personalități etc.

Primul eveniment RO.AS.IT. a avut loc în 12 ianuarie a.c., când membrii și invitații din București ai Asociației au participat la primul Salon Cultural al acestui an, din seria aceloror dedicate vieții unor personalități care ne-au marcat existența, dar mai presus de toate, implicați în viața culturală sau socială a României.

Cu gândul la încercările prin care trecem cu toții, atât timp cât suntem în viață, la realizările mai mult sau mai puțin apreciate sau recunoscute care rămân după noi, am încercat o altfel de abordare pentru primul nostru Salon de evocări. De această dată, am valorificat ocazia ivită de a oferi membrilor și invitaților noștri o altfel de trăire, evocându-i pe cei care, în timpul vieții lor, au determinat existența asociației noastre și care, prin activitatea lor, au onorat comunitatea italiană din România. Și ne-am gândit la ei trăind cu intensitate drama unei vieți exemplare, a celei care a fost Principesa Ileana, fiica Regelui Ferdinand și a Reginei Maria, al cărei chip a fost evocat prin prezentarea spectacolului *Trăiesc din nou*.

La o primă vedere ne-am putea întreba de ce și care ar fi legătura cu rememorarea unor personalități care aparțin altei societăți, altei lumi la urma urmei...

Și totuși legături sunt... O potrivire există.

Să ne gândim la ce rămâne în urma noastră aici, pe pământ după dispariția noastră materială. Rămân faptele, rămân pildele pe care le lăsăm ... Și atunci, potrivită a fost alegerea de a o evoca pe prințesa ca model de dăruire pentru un crez, așa cum au făcut, la alte dimensiuni, etnicii italieni dispăruți dintre noi, cei cărora le-am dedicat acest eveniment. Pentru că și ei sunt acum repere pentru noi cei rămași, știind că în viață au dat măsura personalității lor, în profesia pe care au slujit-o, în societate, făcând onoare comunității italiene din care făceau parte.

Și să le readucem numele și amintirea, în prezent, lângă noi: prof., av. și deputat Mircea

Quest'anno, l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. ha inteso svolgere le attività previste all'interno del suo Calendario culturale sotto il segno di questi importanti anniversari: presentazioni di libri, progetti artistici, attività per i giovani, rievocazioni delle grandi personalità ecc.

de Ioana Grosaru

Se împlinesc, anul acesta, 100 de ani de la evenimentele care au marcat destinul națiunii române: 100 ani de la încheierea Marelui Război și tot atâtia de la Marea Unire. Bun prilej de a evoca personalități sau fapte istorice mai puțin cunoscute dar revelatoare și cu rezonanță pentru societatea în care trăim.

Quest'anno ricorrono 100 anni dagli eventi che hanno segnato il destino della nazione romena: 100 anni dalla conclusione della Grande Guerra, e anche dalla Grande Unione. Una buona occasione per ricordare personalità o eventi storici meno conosciuti ma rivelatori e di grande importanza per la società in cui viviamo.

Il primo evento RO.AS.IT. ha avuto luogo il 12 gennaio a.c., quando i membri e gli invitati dell'Associazione di Bucarest hanno partecipato al primo Salone Culturale di quest'anno, primo di una serie dedicata alla vita di alcune personalità che hanno segnato la nostra esistenza e che soprattutto si sono implicate nella vita culturale o sociale della Romania.

Con il pensiero rivolto alle prove che noi tutti affrontiamo durante la vita, ai successi più o meno apprezzati o riconosciuti che lasciamo dietro di noi, ho cercato un approccio del genere per il nostro primo Salone di evocazioni. Questa volta, ho approfittato dell'occasione per offrire ai nostri membri e invitati un'esperienza del genere, in cui

IANUARIE • MARTIE

Grosaru, regizoarea Sorana Coroamă Stanca, prof. dr. Doina Paron Florișteanu, ing. dr. Mario Nardin, medicul Alexandru Pesamosca, artistul Dante Grechi, prof. Mădălina Coracin, ing. Luigi Sardino, prof. Romeo Vivarelli, Andreea Del Agnollo și lista ar putea continua, dar ar fi mult prea lungă pentru a-i enumera pe toți aici. Cu siguranță, ei nu sunt uitați și vor trăi întotdeauna în amintirea noastră.

Evenimentul cultural la care am asistat le-a fost dedicat lor și a cuprins reprezentarea unei singure piese într-un singur act, cu un singur actor, despre o singură personalitate, o unică și inedită experiență. Am urmărit, cu sufletul la gură, punerea în scenă a unei vieți dedicate și trăite pentru alții, așa cum au făcut-o și unii dintre *etnicii noștri italieni*, aceea a Principesei Ileana de România. Iar cei prezenți în sală, membri și invitați ai noștri, care s-au încumetat să ajungă la întâlnire pe o vreme nefavorabilă, au fost părtașii unui tumultuos destin, un parcurs de viață prin care, actrița și regizoarea Liana Ceterchi i-a condus, făcându-i să retrăiască toate împlinirile, bucuriile sau suferințele personajului pe care l-a întruchipat. Astfel, am putut să o cunoaștem pe PRINȚESA *coborâtă* în mijlocul nostru pentru o clipă, atât cât înseamnă, de fapt, timpul nostru omenesc, raportat la cele două ore cât a durat recitalul dramatic. A fost o reprezentație deosebită, de forță, a actriței Liana Ceterchi care a întruchipat-o cu mult patos

sono stati appunto ricordati quanti, durante la loro vita, hanno permesso l'esistenza della nostra associazione e che, con la loro attività, hanno onorato la comunità italiana di Romania. E abbiamo pensato a loro, mentre rivivono con intensità il dramma di una vita esemplare, quella dell'ex Principessa Ileana, figlia del Re Ferdinand e della Regina Maria, la cui figura è stata evocata all'interno dello spettacolo.

A prima vista potremmo chiederci perché, e quale possa essere il collegamento nel ricordare una personalità che appartiene all'alta società, a un altro mondo, in fin dei conti...

E ad ogni modo i legami esistono... Una convergenza esiste.

Pensiamo a ciò che rimane dopo di noi su questa terra, dopo che saremo materialmente scomparsi. Rimangono i fatti, rimangono i modelli che ci sono stati lasciati... E allora, trova senso la scelta di ricordare la principessa come modello di dedizione a un ideale, così come lo sono stati su altri piani i nostri italiani, cui abbiamo dedicato quest'evento. Perché oggi sono anche loro punti di riferimento rimasti per noi, perché sappiamo che in vita hanno dato prova della loro personalità nella professione che hanno svolto, nella società, portando onore alla comunità italiana di cui facevano parte.

E per rinnovare i loro nomi e il loro ricordo oggi, accanto a noi: il prof. avv. e deputato Mircea Grosaru, la regista Sorana Coroamă Stanca, il prof. dott. Doina Paron Florișteanu, l'ing. dott. Mario Nardin, il medico Alexandru Pesamosca, l'artista Dante Grechi, il prof. Mădălina Coracin, l'ing. Luigi Sardino, il prof. Romeo Vivarelli, Andreea Del Agnollo, e la lista con i nomi potrebbe continuare ma sarebbero troppi per elencarli tutti in questa sede. Di certo non sono stati dimenticati e vivranno per sempre nei nostri ricordi.

L'evento culturale cui abbiamo assistito è stato dedicato a loro ed è costato nella messa in scena di una pièce in un solo atto, con un singolo attore, di una singola personalità, un'esperienza unica e inedita. Ho seguito con il cuore in gola la messa in scena di un'esistenza dedicata e vissuta per gli altri, così come hanno fatto anche alcuni dei *nostri*

Evocazioni. Persone del passato

și intensitate pe Ileana! O reușită dramatizare realizată de Edith Negulici, după cartea autobiografică a Prințesei: *Trăiesc din nou*. O minunată scriere din care se desprind patriotismul, iubirea de oameni, revolta împotriva războiului și acea caldă trimitere-recomandare pe care ne-o face, de apropiere de Dumnezeu. Totodată, textul ne dezvăluie adevăruri care ne-au fost ascunse aproape o jumătate de veac sau care ne-au fost prezentate distorsionat.

Ce alt eveniment comemorativ ar fi fost mai potrivit pentru o evocare, decât trăirea unei stări de înaltă simțire la care ne-a făcut părtași actrița Liana Ceterchi, aducând în fața noastră, pe scena tot de ea creată și realizată, ajutată pentru proiecția video și sunet de Luca Achim și Teodora Toader, un spectacol copleșitor.

Și pentru că aprecierea acestui sensibil act de cultură n-ar fi putut fi mai bine exprimată decât a făcut-o renumitul regizor Andrei Șerban, la sfârșitul uneia din reprezentațiile cu această piesă a Liane Ceterchi, redăm, în continuare, cuvintele acestuia:

„Spectacolul tău m-a fascinat: cu mijloace teatrale simple, ingenios folosite, ai reușit, dragă Liana, să evoci o lume apusă a regalității, plină de situații emoționante. Urmărind parcursul unei vieți remarcabile, cea a Prințesei Ileana, se simte că ai fost sincer captivată de exemplul ei, de pasiunea cu care a trăit, de acel neașteptat patriotism, încercând să ajute și să facă bine altora și identificându-te cu ea, ne-ai captivat. O lecție de istorie vie, traversând aproape două secole, o performanță actoricească sensibilă și convingătoare, o imagine regizorală care te provoacă... Iată destule argumente pentru ca acest spectacol să fie văzut și receptat de cât mai mulți.”

italiani, quella della Principessa Ileana di Romania. E quanti erano presenti in sala, membri o nostri invitati, che hanno affrontato condizioni meteorologiche sfavorevoli per partecipare all'incontro, hanno avuto parte di un tumultuoso destino, un percorso di vita in cui l'attrice e regista, Liana Ceterchi, li ha condotti, permettendo loro di vivere tutti gli eventi, le gioie e le sofferenze del personaggio interpretato. In questo modo, abbiamo potuto conoscere la Principessa, *discesa* tra noi per *un momento*, esattamente quanto dura in realtà la nostra vita umana, in rapporto alle due ore dello spettacolo. Si è trattato di una messa in scena speciale e forte, offerta da Liana Ceterchi, che ha impersonato Ileana con grande patos e intensità! Una drammatizzazione riuscita, realizzata da Edith Negulici, sulla scorta del libro autobiografico della Principessa: *Vivo di nuovo*. Un meraviglioso testo da cui emergono il patriottismo, l'amore per il prossimo, la rivolta contro la guerra e quel caldo richiamo-raccomandazione che ci lascia, di vicinanza con Dio. Allo stesso tempo, il testo ci svela verità rimaste nascoste per quasi mezzo secolo o presentate in modo distorto.

Quale evento commemorativo sarebbe stato più adatto che questa rievocazione, che vivere le emozioni d'elevata sensibilità di cui l'attrice Liana Ceterchi si ha resi partecipi, portando sotto i nostri occhi, nella scenografia da lei stessa creata e realizzata, e con l'aiuto di Luca Achim e Teodora Toader per la proiezione video e il suono, uno spettacolo emozionante.

E poiché l'apprezzamento per questa sensibile azione culturale non avrebbe potuto essere meglio espressa di come ha fatto il regista Andrei Șerban, alla fine dello spettacolo di Liana Ceterchi, riportiamo qui le sue parole:

«Il tuo spettacolo mi ha affascinato: con mezzi teatrali semplici, usati con ingegno, cara Liana sei riuscita a evocare un mondo tramontato di regalità, pieno di momenti emozionanti. Nel seguire il percorso di una ragguardevole esistenza, quella della Principessa Ileana, si sente quanto tu sia stata sinceramente conquistata dal suo esempio, dalla passione con cui viveva, dal suo inatteso patriottismo, nel tentativo di aiutare e fare del bene agli altri e, a tua volta identificandoti, hai conquistato anche noi. Una lezione di storia viva, che attraversa quasi due secoli, una performance attoriale sensibile e convincente, un'immagine di regie provocatrice... Ecco argomenti a sufficienza perché questo spettacolo sia visto e compreso da quante più persone.»

0 tradiție ce nu poate fi trădată:

Carnavalul de la Venetia – replica de la București

Doi trăsnii super-amuzanți, Luca și Tino, au prezentat de la varietăți tradiționale, cu numere de magie și umor, până la scenete supranaturaliste, cu evidente influențe ale spectacolelor cu clovni, ale numerelor de circ și ale comediei dell'arte. Un spectacol cu distracție garantată.

Luca Regina s-a născut la Torino. Animat din tinerețe de o pasiune dezlănțuită pentru lumea circului, decide să se mute în Rusia, unde

de la Martina Franca, 2001), numeroase apariții în programe de televiziune (Maurizio Costanzo Show, Zelig Circus) și colaborarea cu Luca Regina care duce la apariția duetului Lucchettino.

Seara distractivă, la care oaspeții au venit costumați și / sau mascați, s-a încheiat, ca de obicei, cu o degustare de dulciuri tipice de Carnaval din diferite regiuni ale Italiei, majoritatea pregătite special în cadrul laboratorului de patiserie organizat la Institutul Italian de Cultură.

Carnavalul italian s-a desfășurat în Studioul „Horia Bernea” al Muzeului Național al Țăranului Român.

Parteneri ai Institutului la realizarea acestei serii de neuitat au fost Asociația Italienilor din România (RO.AS.IT) și Muzeul Național al Țăranului Român. (Sursa: Institutul Italian de Cultură din București)

Carnavalul este sinonim cu veselia și cu bucuria de a trăi. Tocmai de aceea, Institutul Italian de Cultură din București ne-a invitat și anul acesta să participăm cu mic cu mare la petrecerea de Carnaval, ajunsă deja la cea de-a șasea ediție (februarie 2018) dar și la un nou spectacol comic prezentat de renumitul duo LUCCHETTINO.

frecventează renumita Școală a Circului de Stat de la Moscova. Numeroasele ore de repetiții îl transformă pe Luca într-un comic irreverențios și într-un showman abil și exuberant. De atunci își petrece viața făcând oamenii să râdă, amuzând publicul din întreaga lume: din Italia până în Mexic, de pe platourile de televiziune ale Zelig Circus până la Open Spaces din New Orleans.

Celălalt component al mini-formației este Tino Fimiani, născut la Genova. Își descoperă de timpuriu vocația de clovn și performer, pe care o perfecționează frecventând, în 1994, Școala Circului de Stat, tot de la Moscova. Urmează alte stagii de formare (cu Philip Radice, Yves Lebreton, Jango Edwards), premii obținute la concursuri renumite (Festivalul de cabaret Comunque Anomali, 2000, Festivalul de cabaret

Pavel Bucur:

la scultura in movimento

Già, la monumentalità. Perché nella costante ricerca dell'artista, che dominava le fusioni metalliche in bronzo e acciaio, e con lo scalpello pietra, marmo, legno, si percepiva l'energia e il travaglio interiore che faceva emergere dal materiale non solo la forma e il volume, ma anche il suo stesso desiderio di catturare gli occhi e l'anima di chi guardava le sue opere, comunicando una sensazione di monumentalità.

E c'era un motivo: in moltissime sue opere, sembrava che Pavel volesse infondere uno spirito di movimento, in un elemento che per sua natura è immobile; era questo che faceva vibrare di monumentalità molte delle sue sculture.

Ma procediamo con ordine. Nato a Bistrita Nasaud, 1° novembre 1945, frequenta il Liceo Artistico di Cluj e nel 1971 si laurea presso l'Istituto di Arti Plastiche «N. Grigorescu» di Bucarest. Fin dal 1982 il suo nominativo viene annoverato nel «Men of Achievement», International Biographical Centre Cambridge, U.K. e nel 1992 sul Dizionario delle Arti Internazionali «Who's who in International Art», in Svizzera. Durante la sua attività artistica, che è durata più di quarantacinque anni, ha partecipato a oltre 95 mostre nazionali e 70 internazionali.

Le sue opere si trovano in musei e collezioni private in Romania, Italia, Germania, Stati Uniti, Francia, Spagna, Polonia, Repubblica Ceca, Slovacchia, Grecia, Israele, Canada, Messico, Argentina, Belgio, Russia. Non si contano le esposizioni personali in tutta Europa, e i numerosissimi premi e attestazioni che gli vengono riconosciuti.

La sua ricerca creativa è completata dall'esplorazione espressiva dei diversi linguaggi artistici, quali arazzi, mosaici in ceramica, grafica e disegni, oltre che progetti per gioielli d'autore effettivamente poi realizzati da gioiellerie specializzate.

Ciò che ci legava in amicizia, oltre alle piacevoli conversazioni d'arte, era anche il fatto che potessimo parlare in lingua italiana, e Pavel parlava un perfetto italiano: era imbevuto di cultura italiana, e in Italia trascorreva gran parte dell'anno, soprattutto durante i periodi stagionali più piacevoli: là continuava a produrre nel suo atelier. Argomenti delle nostre conversazioni

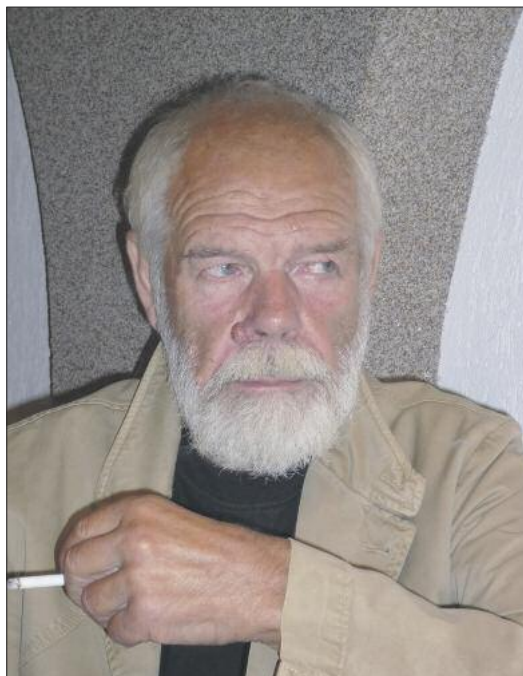
Monumentalità, con sicurezza. Perché in questa ricerca costante dell'artista che domina le sculture metalliche in bronzo e acciaio, e con lo scalpello pietra, marmo, legno, si percepiva l'energia e il travaglio interiore che faceva emergere dal materiale non solo la forma e il volume, ma anche il suo stesso desiderio di catturare gli occhi e l'anima di chi guardava le sue opere, comunicando una sensazione di monumentalità.

de Antonio Rizzo

Prima di trattare della ricerca e delle valenze estetiche di questo grande artista, voglio ricordare l'amicizia che ci legava. L'ho conosciuto molti anni fa, in Italia, e per un lungo periodo ci eravamo persi di vista, per incrociarci di nuovo a Bucarest qualche tempo dopo, condividendo il piacere di incontrarci ancora una volta. Mi onorava della sua amicizia e dell'ospitalità della sua casa nella quale, eccezionalmente, mi aveva consentito di fotografare tutte le sue opere che fossero là raccolte e che non avessero la monumentalità delle numerose altre disposte nei musei, all'aperto, oppure presso privati.

Înainte de a prezenta căutările și valențele estetice ale acestui mare artist, doresc să amintesc prietenia care ne-a legat. L-am cunoscut în urmă cu mulți ani, în Italia, dar pentru o lungă perioadă de timp ne-am pierdut din vedere, pentru a ne revedea la București, după ceva timp, lucru care ne-a bucurat foarte mult. Am fost onorat de prietenia și ospitalitatea casei sale și mi-a permis să fotografiez toate operele pe care le adunase și care nu avuseseră monumentalitatea numeroaselor altor opere ale sale răspândite în muzee, în spații deschise sau în colecții private.

Pavel Bucur da me
fotografato nel 2015
Pavel Bucur fotografat
de mine în anul 2015

In questa opera c'è la
figura umana e l'idea del
movimento, il tutto
espresso in perfetto
stile futurista, ma con
suggestioni in Art Deco.
Sculpture di proprietà
privata dell'artista Sanda
Bucur, vedova dello
scultore

În această lucrare
regăsim figura umană și
ideea de mișcare, totul
exprimat în stil perfect
futurist, dar cu sugestii
Art Deco. Sculpturi din
colecția privată a
artistei Sanda Bucur,
văduva sculptorului

erano spesso le mie analisi con le quali affermavo due principi per me fondamentali: che egli fosse un erede – se non «l'erede» di Brancusi – e che i suoi canoni estetici fossero principalmente espressione di Scuola Futurista, con frequenti richiami in alcune opere a stilemi Art Deco. Io, che critico d'arte non sono, imparavo con lui a esserlo, e scoprivo tanti percorsi di lettura della sua opera. La principale componente della sua sintesi plastica, ne sono ora più che mai convinto, è l'idea del volo. Ed ecco che siamo tornati all'apparente paradossalità del titolo col quale ho voluto introdurre questa memoria. A partire dalle numerose ricerche dell'artista, con la creazione di un gruppo di opere che ora vengono classificate come le «sculture alate», arriviamo al concetto di «scultura in movimento», che è un canone proprio del Futurismo. Questo movimento ha animato il panorama artistico per i primi tre decenni del

Și exista un motiv: în numeroasele sale lucrări, părea că Pavel ar fi dorit să trezească senzația de mișcare, într-un element care prin natura sa este imobil. Această senzație făcea să vibreze de monumentalitate multe dintre sculpturile sale.

Dar, să o luăm în ordine. S-a născut la Bistrița Năsăud, la 1 noiembrie 1945. Frecventează Liceul de Artă de la Cluj, iar în anul 1971 este absolvent al Institutului de Arte Plastice „N. Grigorescu” din București. Încă din anul 1982, numele său apare în „Men of Achievement”, International Biographical Centre Cambridge, U.K., iar în anul 1992 în Dizionario delle Arti Internazionali „Who's who in International Art”, în Elveția. În timpul activității sale artistice, care a durat peste patruzeci și cinci de ani, a participat la 95 de expoziții naționale și 70 internaționale. Operele sale se găsesc în muzee și colecții private din România, Italia, Germania, Statele Unite, Franța, Spania, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Grecia, Israel, Canada, Mexic, Argentina, Belgia, Rusia. Ne mai ținând cont de numeroasele sale expoziții personale în toată Europa precum și de mulțimea premiilor și atestatelor care i-au fost acordate.

Bogăția sa creativă este completată de explorarea expresivă a diferitelor limbaje artistice, cum ar fi tapiserii, mozaicuri din ceramică, grafică și desene, dar și schițe pentru bijuterii de autor, care au fost realizate în ateliere specializate de bijuterii.

Ceea ce ne-a legat, în plus, prietenia, în afara plăcutelor discuții despre artă, era și faptul că puteam vorbi în limba italiană, iar Pavel vorbea o italiană perfectă: era îmbibat de cultura italiană și petrecea multe luni pe an în Italia, mai ales vara: și acolo sculpta în atelierul său.

Subiectele conversațiilor noastre erau aproape mereu legate de analizele mele prin care susțineam două principii fundamentale pentru mine: că el ar fi un urmaș, poate chiar „urmașul” lui Brâncuși, și

1900, pervadendo scultura, pittura, letteratura, e tanto altro. Ricordiamo uno scultore per tutti, Umberto Boccioni, non l'unico tuttavia, con le sue sculture «in movimento». Ma non voglio andare troppo lontano: tratto ampiamente di questa materia nel mio terzo libro, ai capitoli 2 e 3, e pubblicato dalla ROASIT.

Ma la *summa* espressiva di Pavel Bucur la ritroviamo nella monumentale scultura che si trova lungo il canale Danubio – Mar Nero, nella località di Straja, e conosciuta in Romania come *Monumento alla Gioventù*. Pavel affermava sinceramente di essersi ispirato alla *Vittoria di Samotracia*, ma di aver voluto esprimere qualcosa di più profondo, e qualcosa di più attinente ai nostri tempi: devo dire che c'è riuscito in pieno, e anzi giudicava quella similitudine frutto di giudizi superficiali. Qualcuno vede in questa monumentale scultura un angelo senz'ali; altri ci vedono una specie di fiamma. Io, per come sentivo e sento, percepisco il vento, l'aria che si muove, quasi come se la colossale scultura volesse muovere un passo in avanti.

I numeri non servono per interpretare un'opera d'arte, ma certamente aiutano a leggerla nella sua interezza: il monumento poggia su uno piedistallo alto 10 metri; la scultura vera e propria, realizzata in poco più di tre anni, è alta 38 metri, ed è per altezza la terza scultura al mondo dopo la *Statua della Libertà* e la *Statua Madre Russia*. Piedistallo e scultura gravano su fondamenta di dodici colonne che sono conficcate nel terreno fino a una profondità di 20 metri. Il piedistallo è (era) ornato da fascioni in bronzo con bassorilievi, mentre la scultura è tutta realizzata in acciaio inossidabile. L'opera, punto cardine del percorso creativo di Pavel Bucur, è stata inaugurata nel 1988.

A guardarla, c'è da restare sbalorditi. Così come si resta sbalorditi nel vedere che l'opera, nel

că principiile sale estetice au fost mai ales o expresie a Școlii Futuriste, cu frecvente trimiteri la unele opere în stil Art Deco.

Eu, care nu sunt critic de artă, am învățat să fiu, datorită lui, și descopeream multe posibilități de lectură a operei sale. Componenta principală a sintezei sale plastice, de care sunt foarte convins, este ideea de zbor! Și iată că ne-am întors la aparentul paradox din titlu, prin care am dorit să încep această amintire. Pornind de la numeroasele căutări ale artistului, prin crearea unui grup de opere care acum sunt clasificate ca „sculpturi înaripate” ajungem la conceptul de „sculptură în mișcare”, un principiu propriu Futurismului. Această mișcare a animat panorama artistică în primele trei decenii ale anului 1900, cuprinzând scultura, pictura, literatura și multe altele. Dintre toți sculptorii futuristi, să ne amintim de Umberto Boccioni, care nu este singurul, evident, cu sculpturile lui „în mișcare”. Însă, nu doresc să mă duc prea departe cu acest subiect, pentru că l-am tratat pe larg în cea de-a treia carte a mea (*Îmi amintesc de o zi de școală*), la capitolele 2 și 3, publicată de RO.AS.IT.

Dar, *summa* expresivității lui Pavel Bucur o regăsim în monumentala sculptură care se află pe malul Canalului Dunăre-Marea Neagră, în localitatea Straja și cunoscută în România cu numele *Monumentul Tineretului*. Pavel spunea, cu sinceritate, că a fost inspirat de *Victoria de la Samothrace*, însă, a dorit să exprime ceva mult mai profund și

Evidenti i riflessi di Brancusi. Collezione Sanda Bucur

Influente evidente de la Brâncuși. Colecția Sanda Bucur

Il monumento di Straja
Monumentul de la Straja

Inflessioni Art Deco.
Collezione Sanda Bucur
Influențe Art Deco.
Colecția Sanda Bucur

corso del tempo, è stata vistosamente depredata dei bassorilievi bronzee e di un certo numero di piastre di acciaio inossidabile; e questo nella più totale indifferenza di chi avrebbe dovuto proteggerla, con una deresponsabilizzazione esecrabile, essendo ben noto che la devastazione, opportunamente denunciata dallo stesso scultore, era stata compiuta da più persone, riunite in squadra, e con attrezzature idonee a tagliare il metallo, oltre che ad arrampicarsi, essendo state asportate alcune piastre dalla parte bassa ma anche dalla sommità del monumento, ossia a 48 metri da terra! Ignoro se, quando e come si penserà al restauro e alla tutela del monumento: temo che nulla di ciò avvenga.

Pavel è morto nei pressi di Brașov il 26 settembre 2016, lasciando un importante patrimonio culturale, e riposa nel cimitero Bellu di Bucarest.

ceva care să aparțină timpurilor noastre. Trebuie să spun că a reușit din plin, și că, dimpotrivă, el considera că acea asemănare era rezultatul unor aprecieri superficiale.

Unii văd în această sculptură monumentală un inger fără aripi; alții văd un fel de flacără. Eu am senzația de vânt, simt vântul, aerul care se mișcă, o percepție ca și când această sculptură colosală ar vrea să se deplaseze cu un pas înainte.

Numerele nu servesc pentru a interpreta o operă de artă, dar, cu siguranță, ajută pentru a o înțelege în întregime: monumentul stă pe un pedestal înalt de 10 metri; sculptura propriu-zisă e realizată în mai puțin de trei ani, are înălțimea de 38 metri și, datorită înălțimii, este a treia sculptură din lume ca dimensiune, după statuia *Libertății* și statuia *Mama Rusia*. Pedestalul și sculptura sunt susținute pe o fundație de 12 coloane, care sunt îngropate în pământ la o adâncime de 20 metri. Pedestalul este (era) ornate cu plăci din bronz cu basoreliefuluri, în timp ce sculptura este realizată în întregime din oțel inoxidabil. Această lucrare reprezintă momentul principal al parcursului creativ al lui Pavel Bucur și a fost inaugurată în anul 1988.

Când o privești, rămâi uimit! Așa cum rămâi uimit când vezi că această operă, de-a lungul vremii, a fost jefuită, au fost furate basoreliefulurile din bronz și multe plăci din oțel inoxidabil; și acest lucru s-a întâmplat sub privirile nepăsătoare ale celor care ar fi trebuit să o protejeze, demonstrând o lipsă de responsabilitate execrabilă, deși sculptorul a denunțat acest lucru autorităților responsabile, și se cunoștea faptul că devastarea acestei opere a fost făcută de mai multe persoane, care s-au organizat în echipe și care aveau unelte necesare pentru tăierea metalului. Nu au fost furate numai plăci de la baza monumentului; aceste persoane s-au cățărât în vârful monumentului, la 48 m înălțime și au furat și de acolo plăci de metal! Nu mă gândesc când și cum se va restaura și va fi păzit monumentul. Mă tem că nimic bun nu se va întâmpla.

Pavel a murit în 26 septembrie 2016, lângă Brașov, lăsând în urma lui un patrimoniu cultural foarte important. Se odihnește în Cimitirul Bellu din București.

Sculptura în mișcare: Pavel Bucur

Întâlniri cu poetul Ovidiu

Omul, poetul exilat, ostracizat, cel al cărui nume, înfruntând veacurile, a fost „reabilitat” după 2000 de ani! Consiliul municipal al Romei a votat „repararea prejudiciului grav” ce i-a fost adus marelui „cântăreț al iubirilor gingașe”, cum se numește pe sine marele poet și cum este menționat pe monumentul său din Constanța: „Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amorum”.

Da, cel născut în înșoritul Abruzzo, la Sulmona („Sulmo mihi patria est”), autorul impresionantelor *Metamorfoze* și al poemelor sfâșietoare din *Tristele* și *Ponticele* în care-și plângea destinul nemilos, surghiunul pe malurile neprietenoase ale Pontului Euxin (azi minunatul litoral al Mării noastre Negre și respectiv, orașul Constanța, Tomisul de altădată), după ce cântase cu strălucire în atotputernica Romă imperială, bucuriile dragostei, ale unei vieți fără griji și fără niciun fel de opreliști, pe care o duceau cei care înconjurau curtea, familia lui Augustus, excelând în desfătări și decadentă. Avea, sau credea că are, o mulțime de prieteni, era iubit și apreciat, iar el avea încredere în lumea în care trăia și se simțea bine. Avea familie, soție și o fiică, era bine situat din punct de vedere material și era îngăduitor, poate prea îngăduitor cu capriciile și prea multele „libertăți” pe care le îi îngăduiau membrii casei imperiale, libertăți care duceau la „libertinaj”, la desfrâu și decădere. Dar cei ce pândeau din umbră au lovit și n-au cruțat pe nimeni, iar poetul, considerat principalul „instigator” al exceselor prin poeziile sale, a fost trimis în îndepărtata și friguroasă țară „barbară” a geților. Degeaba a încercat să înduplece autoritățile, degeaba se adresa împăratului Augustus, implorându-l, prin poeme elogioase care-i scoteau în evidență înțelepciunea, generozitatea și măreția! Nimeni nu-l putea ajuta, iar el constata cu amărăciune: „Dum felix eris multos numerabis amicos” (Cât timp ești fericit, ai mulți prieteni), la ananghie însă rămâi singur, prietenii nu te mai cunosc, toți te părăsesc, trebuie să-ți duci singur suferința. Lacrimile lui nu convingeau pe nimeni, în schimb se transformau în „mărgăritare”, în superbe poeme din *Tristia* și *Pontice*.

Cele două volume scrise în timpul surghiunului au constituit „cărți de căpătâi” pentru mulți dintre cei care au trecut prin perioade de restriște

și care-și alinau dorul, revolta și sentimentele de abandon total, citind versurile lui Ovidiu.

Opera marelui poet se prelungește peste veacuri prin influența pe care o are asupra lumii artelor, a literaturii în special dar și al artei dramatice. Metamorfozele sale sunt nemuritoare și sursă a sute de opere literare și dramatice, povești, monumente artistice sau arhitecturale și legende care se mențin în viață și transmit generațiilor succesive minunata mitologie greacă și latină.

Ovidiu și-a construit cu adevărat acel „Monumentum aere perennius”, care nu poate fi distrus de nicio putere și nu va pieri niciodată „Non omnis moriar”, căci cea mai mare parte din el, cea mai valoroasă, nu dispare, nu poate fi dată uitării, e mereu vie, trăiește, palpită în noi.

Ca filolog și profundă admiratoare a limbii latine și implicit a celei italiene, mi-am permis să aduc un omagiu timid acestui titan al poeziei, dar când este vorba despre Ovidiu, nu pot să nu amintesc și să subliniez importanta contribuție la studierea întregii opere, a vieții și influenței mondiale a poetului, adusă de marea familie de savanți, istorici, literați și clasiști, profesori ai universității clujene, prof. Nicolae Lascu și Viorica Lascu. Din păcate, ambii plecați de câțiva vreme dintre noi. Activitatea și publicațiile lor acoperă decenii întregi, începând din 1935 și până în 2015, când în afară de activitatea didactico-educativă a tineretului de la nivel liceal apoi universitar, au publicat numeroase studii, critici, biografii, atât despre Ovidiu cât și despre celălalt mare surghiunit, Dante. Dar nici Italia, respectiv Roma și Sulmona nu au rămas indiferente la valoroasa activitate a celor doi profesori români: Nicolae Lascu a devenit cetățean de onoare al Sulmonei, iar autoritățile sulmoneze s-au implicat ulterior și în sprijinirea altor aspecte ale vieții culturale clujene. Astfel, au scos un splendid album aniversar al Grădinii Botanice din Cluj, creație de renume mondial a marelui savant Alexandru Borza, tatăl doamnei Viorica Lascu și au publicat numeroase studii și documentații ale celor doi soți Lascu.

Unul dintre aceste studii, apărute în revista lunară *La Città* din Sulmona (2007), îl prezintă în cele ce urmează, pentru a ilustra puternica influență și legătura indisolubilă dintre istoria noastră și Italia, respectiv Ovidiu și eternitatea.

de Emma
Maria Moisesescu

IANUARIE • MARTIE

Incontri con il poeta Ovidio

Per Quanto fosse ben studiata la vita e l'opera di un grande poeta – ora pensiamo ad Ovidio – e l'influenza da esso esercitata in determinati periodi (ci riferiamo all'*Aetas Ovidiana*, i secoli del Medio Evo), non sono mai esclusi sorprendenti „incontri”. Fortunatamente le nostre note coincidono con l'anniversario del poeta – 2050 anni della sua nascita e 1990 dalla morte (43 a.C. – 17 d.C.); ricordiamo un'altra coincidenza: 120 anni fa a Costanza (l'antica Tomis) è stata inaugurata la statua del Poeta, opera di Ettore Ferrari. Questo momento è stato il punto di partenza del gemellaggio Sulmona-Costanza. E quanto diremo in seguito servirà a rafforzare la spiegazione che lo spirito dell'Europa risulta dalla cultura greco-latina, filtrata attraverso il cristianesimo. Oggi però si preferisce, parlare di business... Uno dei grandi libri del Medio Evo *l'Imitatio Christi*, molto probabilmente opera di Tomaso de Kempis (1380–1471). Si tratta di un manuale di spiritualità, scritto da un mistico per le anime consacrate me letto con grande profitto da qualsiasi persona desiderosa di avvicinarsi a Dio. L'Opera fu soprannominata anche *Poema dell'Anima*. La Provvidenza

nome di chi l'aveva coniato. Questa citazione era diventata un proverbio di larga circolazione, fino all'identificazione dello Zampini, un detto di buon senso, tra alti licenziosi. A proposito dell'esistenza, vissuta in discrezione e umiltà (I, II.3) l'erudito commentatore mette a confronto il testo dell'*Imitazione* con il verso ovidiano: *Crede mihi, bene qui latuit* (Tristia, III, IV.50).

Mentre era a Roma, poeta ha festeggiato (ed invidiato), egli si preparava il proprio esilio.

L'esperienza della vita futura gli avrebbe riservato tante lacrime! E commovente il contesto della terza menzione ovidiana nel commento, al Libro, I, XX, 8. In essa si riflette sull'amore della solitudine e del silenzio. L'idea è che è tutto vanità, specie sciupare il tempo in cose cattive. Tommaso de Kempis dice: *Leva su in alto gli occhi al Dio, e prega per i peccati e le negligenze tue*.

Zampini mette a confronto una citazione ovidiana, un di San Bonaventura ed una tratta dai Salmi. Questa è la citazione ovidiana: *Nos homini sublimis dedit Deus caelumque videre iussit ed erectos ad sidera, tollere vultus* (Metam, I, 85)

Se Ovidio fosse rimasto in quest'aura, quante lacrime avrebbe risparmiato! Ed ecco un altro incontro a grande distanza di tempo. Il Vescovo Greco Cattolico Romeno Inocentiu Micu Clain (1700–1763) fu costretto, nel 1745, a recarsi a Roma, essendo in Transilvania *persona non gradita* poiché aveva preteso per i cittadini romeni gli stessi diritti che vigevano nelle altre nazioni europee contrariamente a quelle che erano le direttive di Vienna. L'esilio del Vescovo si prolungò fino alla sua morte. In una lettera indirizzata al suo successore, il Vescovo Pavel Aron (27 nov. 1756), redatta in latino, esprime lo struggente desiderio di rivedere la patria in una formula da tutti ammirata per la sua profondità e tenerezza: *Nescio qua natale solum dulcedine cunctos ducit, et immemores non sint esse sui*.

Dante, invece, si era espresso in questi termini: *Poiché la carità del natio loco mi strinse* (Inferno, XIV, 1).

Chi avrebbe potuto esprimere meglio questo sentimento, se non l'esule Ovidio? Il Vescovo condivideva idealmente con il Poeta lo stato di esule, ed aveva espresso i suoi sentimenti con i versi dell'infelice Ovidio. Nei lunghi anni del suo esilio, il Vescovo aveva redatto una Antologia di poesia latina, in cui abbondano i versi ovidiani. Quando si dice: la solidarietà degli esuli! Forse il ventesimo secolo, che vide tanti esuli, profughi ed espulsi, ci riserva ancora altre sorprese letterarie.

Pentru a ilustra caracteristicile articolului dnei prof. Viorica Lascu, a-i păstra originalitatea și profunzimea interpretării textelor latine și italiene, eleganța expresiilor și autenticitatea concepției, redăm articolul reproduș în *La Città*, așa cum a apărut el acum 11 ani. După atâta vreme, aducem omagii complete celor ce prin truda lor duc mai departe lumina făcliei aprinse de nemuritorul Poet!

mi ha messo fra le mani la traduzione di Cesare Guasti, corredata dall'esautivo commento di G. M. Zampini (Ed. Ulrico Hoepli, Milano, 1938). Questo testo è stato il mio libro-appoggio nei lunghi decenni dell'interdizione della Chiesa Greco-Cattolica Romana da parte del Regime comunista. Con mia grande sorpresa, ben tre volte viene citato nel commento il nome di Publio Ovidio Nasone, l'infelice poeta relegato dall'Imperatore Augusto da Roma a Tomi. Nel libro I, XIII, 5 si tratta della resistenza alle tentazioni. L'autore dice: *Però ci fu chi disse: Combatti, appena che s'affaccia, il male; Che s'egli invecchia, farmaco non vale*. In piè di pagina, l'erudito Zampini identifica l'anonimo autore citato: è Ovidio, il quale, nei *Rimedia Amoris*, 91, dice: *Principiis obsta; Sero medicina paratur*.

La formula ovidiana era diffusa nel patrimonio culturale comune e non se ne conosceva più. Il

Viorica Lascu

Prof. de limba și literatura latină la
Universitatea din Cluj

Orvieto.

Inima verde a Italiei

Numele localității derivă din latinescul „urbs vetus”, fapt ce atestă vechimea sa. Orvieto a mai fost denumit și „Terra Vineata” datorită podgoriilor sale din care provine celebra licoare „Vino Classico”. Un vin cu deosebite calități, provenit din vița de vie ce se hrănește din solul argilos nisipos care se bucură de soarele ce strălucește mult timp în locul acesta.

În jurul lui, îmbrățișându-l parcă, se află mici stațiuni precum Civita di Bagnoregio și Bolsena.

Inițial, Orvieto a fost o metropolă etruscă, centru important pentru această civilizație atât de dezvoltată și enigmatică. Precum Coleta De Sabata, talentata scriitoare din Timișoara, care s-a aplecat asupra vieții acestui popor, mă întreb și eu, cum a putut să apară acesta pe pământul Italiei acum 2000 de ani, fără a se ști de unde vine și să dispară la fel de misterios, la o dată prestabilită cu precizie, cu mult timp înainte, de chiar inițiatorii săi. Se știe că între etruscii pacifiști și locuitorii Italiei antice au existat complexe relații. În secolul al III-lea, Orvieto a fost anexat Romei, ca ultimă cucerire a lui Iulius Caesar.

Din punct de vedere religios, Orvieto a fost un centru important, aici ridicându-se trei palate papale, un motiv fiind și poziția binecuvântată pe care o are orașul. Azi, aici, pot fi vizitate: Biserica episcopală Santa Maria și cea parohială Santa Costanza, Biserica San Giovane și San Andrea. Așezarea a fost sub control papal sute de ani, până în 1860, când conducerea a fost preluată de un guvernator militar.

Poziția privilegiată a orașului i-a permis să dețină chiar și controlul asupra drumurilor comerciale dintre Roma și Florența.

Orvieto își respectă și azi regulile străvechi de sistematizare, ducându-ne din nou cu gândul la primii săi locuitori, delimitat fiind în câteva zone: zona centrală din jurul Domului, Cava de vest, Pistrella în est și partea veche a orașului - Cavajoli. În zona centrală se află un celebru Dom, o mândrie locală dar și a întregii Italii. Construcția Domului, devenit simbol al orașului, a început în anul 1290, a durat 300 de ani și a fost dedicat Sfintei Fecioare Maria, primind hramul „Santa Maria Assunta in Cielo”. Papa Leon al XIII-lea l-a numit „crinul de aur al catedralelor italiene”.

Proiectul a aparținut lui Arnolfo di Cambio, același arhitect care a lucrat și pentru Domul din Florența.

Celebrul Dom este una dintre minunile arhitecturii în stil gotic roman și a beneficiat de talentul și rafinamentul multor sculptori și pictori cunoscuți ai vremii. Proiectul în formă de trei nave și ferestre sub formă de trandafir este al lui Andrea Orgagnasi. Marea rozetă splendidă din fațadă,

de Mihaela
Mateescu Profiriu

Acest loc minunat numit Orvieto se află în sudul Toscanei, în regiunea Umbria, fiind situat pe un platou de tuf vulcanic, înconjurat de dealuri înverzite, acoperite de culturi de viță de vie, de măslini dar și de zone împădurite. Orașul face parte din Provincia Terni și are o suprafață de numai 281 kilometri pătrați, înălțându-se însă spectaculos pe verticală, mărginit de un zid de stâncă, care îl face impenetrabil.

care are în centru capul Mântuitorului, este o lucrare care îi aparține lui Andrea di Cione dell'Orcagna, realizată în anul 1354. Iar sicilianul Emilio Greco a fost cel care a realizat pavimentul și ușile de bronz.

La exterior, Domul este placat cu marmură și mozaicuri. Are trei uși de bronz cu scene din viața lui Cristos, cinci clopote și patru turnuri. Atenția este atrasă și de splendidul mozaic de pe frontonul superior cu „Încoronarea Fecioarei”. Patru basoreliefuri în marmură cu teme din Vechiul și Noul Testament, patru sculpturi din bronz, reprezentându-i pe cei patru Evangheliști și statuile celor doisprezece Apostoli, se adaugă minunatelor motive arhitecturale. Arhitecți au fost Lorenzo Maitani și Arnolfo di Cambio, iar pictori Luca Signorelli, Lippo Memmi, Beato Angelico și Gentile da Fabriano, pe lângă mulți alți pictori mai puțin cunoscuți dar foarte talentați. Palatul Papal se află în dreapta Catedralei, rămânând rezidență papală până în anul 1550, pe vremea lui

IANUARIE • MARTIE

Frescă de Luca Signorelli

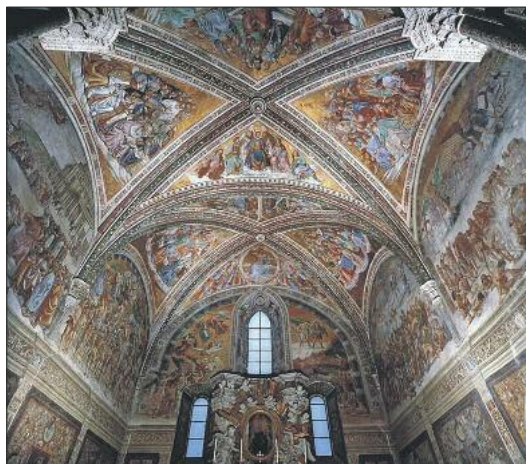

foto: wikipedia.com

Bonifaciu al VIII-lea. Din anul 1896 este muzeu. În interior, un interes deosebit prezintă sculptura Pietà a lui Ippolito Scalza.

Admirabila Capelă San Brizio, care se află pe o latură a Domului, este un loc cu minunate fresce realizate de pictori renumiți ai Renașterii ca Fra Angelico și Luca Signorelli, în culori luminoase, care l-au inspirat chiar și pe Michelangelo în lucrarea sa „Judecata de apoi”.

Palazzo dell'Opera, numit Domo, vis-à-vis de Catedrală, a fost construit în anul 1359 și a devenit muzeu în anul 1857, aici aflându-se interesante artefacte etrusce. Tot aici, poate fi văzută și Venus de Cannicella.

O atracție deosebită a orașului este Pozzo di San Patrizio. După „sacco di Roma” din 1527 (când Roma a fost prădată de trupele răzvrătite ale împăratului Carol Quintul), pontiful Clemente al VII-lea s-a refugiat în regiune și pentru că nu exista o sursă bună de apă, a hotărât săparea unui puț în care să fie strânsă apa necesară în caz de incendiu ori asediu – Pozzo di San Patrizio. Arhitect și constructor a fost Antonio da Sangallo cel Tânăr, lucrarea făcându-se între anii 1527 și

1537. Săpăturile efectuate aici au scos la iveală obiecte etrusce de cult și, mai târziu, în 1828, s-au găsit tot aici și rămășițele unui templu închinat zeului etrusc Tinia.

La lucrările de excavare s-a descoperit o altă remarcabilă construcție din vremea etruscilor, recunoscuți ca mari maeștri în ingineria hidraulică și specialiști în sisteme hidraulice de diverse forme: verticale, rectangulare și circulare. A fost identificată o formă cilindrică cu un diametru de 13 m și o adâncime impresionantă de 62 de metri, cu două ingenioase rampe elicoidale. Se crede că era o cisternă în care se colecta apa de ploaie. O curiozitate o reprezintă și efectul unic pe care-l dă lumina filtrată și proiectată pe pereții puțului. Alături, s-a găsit o a doua construcție, mai mică, adâncă de 14 metri, de formă rectangulară (poate tot o cisternă) – Pozzo della Cava, având alături multe cavități, adevărate pivnițe unde se presupune că se păstrau vinul și alimentele. În timpul Renașterii, în unele din aceste cavități se prelucra ceramica.

Se spune că numele de San Patrizio este legat de o legendă irlandeză, care amintește de o fântână al cărei nume era „Purgatoriul lui San Patrizio”. Pare să fie adevărat pentru că pe la 1800, un călugăr – Patrizio – se ruga într-una din grote.

Numărul mare de tuneluri a ajutat ca, în perioade tulburi, să-și afle aici scăparea cei urmăriți. Un adevărat labirint de tuneluri secrete, care duceau în afara orașului, au devenit acum o mare atracție pentru vizitatori.

În anul 1990, a fost început un amplu proiect de studiere a orașului subteran. Aici au fost identificate o mulțime de artefacte interesante din perioada etruscă.

Alte minunate locuri istorice de vizitat sunt: Palatul Municipal din Piazza della Republica

Roseta lui Andrea di Cione dell'Orcagna (1308-1368)

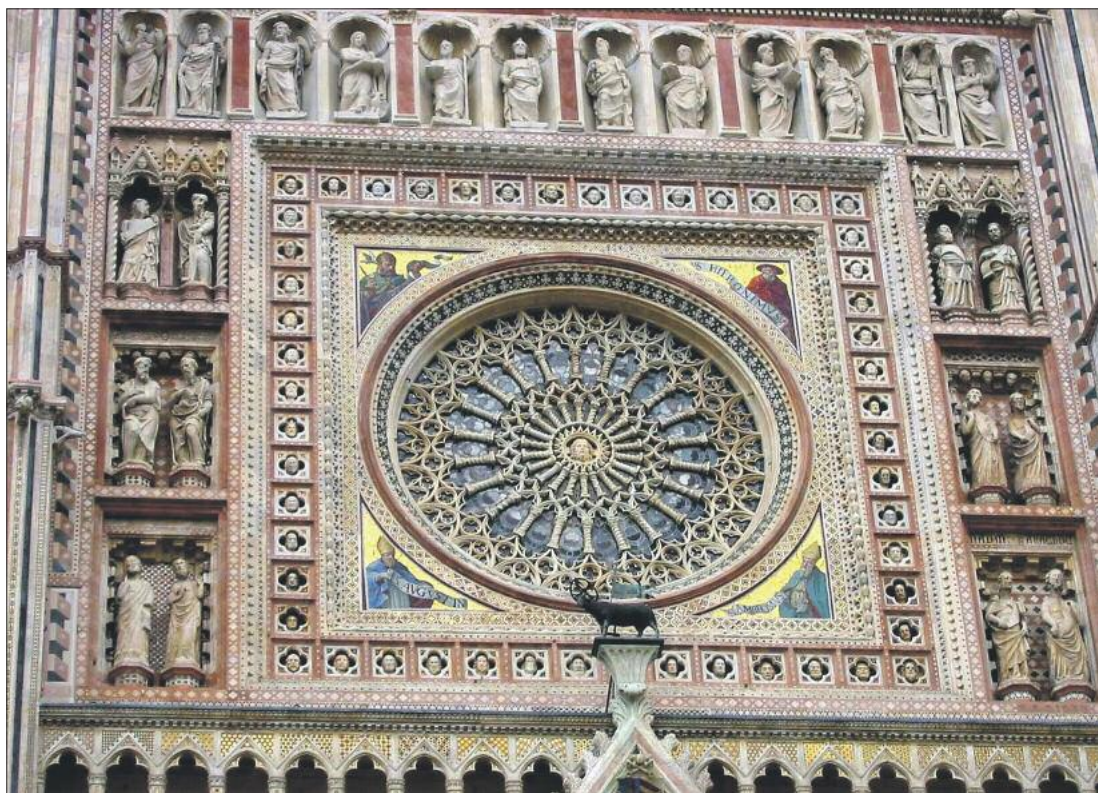

foto: wikipedia.com

construit în secolul al XII-lea și proiectat de arhitectul Scalza; Palatul Episcopal (Palazzo del Vescovado) ridicat în timpul Papei Benedict al VII-lea, care se află într-o laterală și adăpostește acum Museo Archeologico Nazionale; Palatul Soliano, construit din ordinul lui Bonifaciu al VIII-lea în anul 1262 care găzduiește acum Museo dell'Opera del Duomo și Museo d'Arte Moderna „Emilio Greco”; Teatro Mancinelli care se află în zona superioară a orașului, în Palazzo del Popolo. Denumirea sa vine de la compozitorul Luigi Mancinelli, originar din Orvieto; Torre di Maurizio este un turn înalt cu o statuie din bronz și un orologiu care încă „bate orele”; Torre del Moro – un alt turn, înalt de 50 de metri, de unde se poate admira minunata panoramă a orașului; Funicularul, denumit Bracci, inaugurat în anul 1888 și restaurat în anul 1935, cu programul suspendat în timpul celui De-al Doilea Război Mondial și redat publicului la 1 martie 1970;

Necropola etruscă de la Cannicella, aflată în sudul orașului; Crocifisso del Tuffo, un oraș al morților, cu tombe de formă rectangulară, în care își dorm somnul de veacuri personaje stranii.

Orașul a devenit, cu timpul un important centru cultural, unde se desfășoară mereu festivaluri de artă. Una dintre importantele reguli ale orașului este păstrarea tradițiilor.

Străzile sunt înguste, romantice, pavate cu mici pietre dreptunghiulare, au mici prăvălii și case vechi încă locuite. Interesantă este și stema orașului: lângă o mare cruce este un vultur încoronat, un leu cu săbii, două chei și lebăda cu măr. Deasupra, sub forma unei coroane, este o citadelă cu creneluri, care ne duce cu gândul la o cetate ce nu poate fi cucerită.

Sunt multe motive pentru a vizita acest loc plin de mistere, mai ales dacă avem în vedere și ritmul lent al vieții, ritm atât de neobișnuit în zilele noastre.

Domul din Orvieto
(fațada)

foto: wikipedia.com

Una dintre cele mai frumoase biblioteci din lume se află în **România**

Chiar dacă în România această bibliotecă nu este foarte cunoscută, se pare că străinii o apreciază. Mai mult de 400.000 de utilizatori au votat-o în cadrul unui sondaj, creat pe boredpanda.com.

Sondajul are câteva săptămâni de când a fost creat și, în urma voturilor, Biblioteca Universității Tehnice din Iași a fost desemnată ca una dintre cele mai frumoase biblioteci din lume.

Așadar, în momentul de față Biblioteca Universității „Gheorghe Asachi” din Iași (UTI) este printre preferințele utilizatorilor, chiar dacă printre cele nominalizate se numără capodopere de pretutindeni precum: Biblioteca Colegiului Trinity din Dublin, Biblioteca Regală Portugheză de la Rio de Janeiro, Biblioteca Mănăstirii Admont, Biblioteca Națională din Praga, Biblioteca Națională a Franței sau Biblioteca Congresului Statelor Unite ale Americii, de la Washington.

Biblioteca ieșeană a fost reorganizată în anul 1948, în cadrul actualei Universități „Al. Ioan Cuza”, deținând în prezent 962.528 documente: 522.187 cărți, 129.332 reviste, 5.042 CD-uri, DVD-uri și 305.967 documente tehnice. Aceasta se află în Cartierul Copou, în Palatul Universității din Iași, clădire ce a fost ridicată în anul 1860, din inițiativa Domnitorului Alexandru Ioan Cuza, și a

foto: tuiasi.ro

ajuns la forma actuală, prin extindere, la mijlocul anilor 1930.

Biblioteca este un spațiu de studiu deschis în permanență. Dispune de **un milion** de volume. Cele două spații pot fi vizitate împreună pentru că sunt legate între ele de un balcon, care face posibilă trecerea între Bibliotecă și Aulă. Cei care le-au văzut afirmă că acestea sunt de o frumusețe extraordinară.

„Este cât se poate de îmbucurător faptul că acest spațiu cultural are o confirmare, la acest nivel cultural, a valorii și spiritualității care caracterizează, în general, Palatul Universitar de la Copou”, a declarat Neculai Seghedin, rectorul Universității Tehnice din Iași, pentru Radio Iași. (Sursa: Ziarul de Iași)

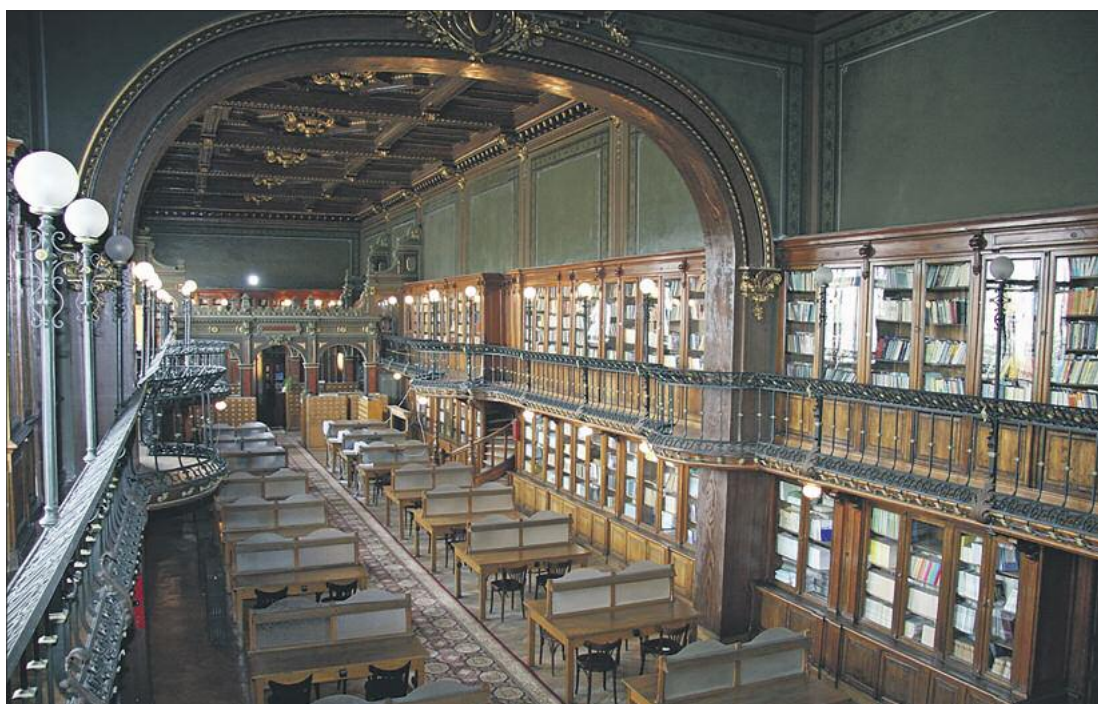

foto: tuiasi.ro

Contribuții ale imigranților italieni la dezvoltarea culturii române

Massimo Livi Bacci scria în lucrarea sa de referință, „In camino”, că acțiunea de a migra este una dintre cele mai naturale lucruri pentru ființa umană, că se înscrie în codul său genetic și că doar prin migrare umanitatea s-a putut dezvolta: „A se deplasa în teritoriu este o «prerogativă» a ființei umane, este parte integrantă a «capitalului» său, e o capacitate în plus pentru a-și îmbunătăți propriile condiții de viață. E o calitate înăscută, ce a permis supraviețuirea vânătorilor și culegătorilor preistorici, răspândirea speciei pe continente, difuziunea agriculturii, stabilirea în spații nepopulate, integrarea lumii, prima globalizare din secolul al XIX-lea.”¹ Migrația nu presupune așadar doar mișcarea dintr-un loc în altul, ea nu este doar un element de calculare numerică a unei populații, ci are efecte profunde la toate nivelurile societății și vieții umane, reprezentând unul dintre mijloacele cele mai puternice de mediere a transferurilor culturale. Un individ care migrează produce efecte asupra locului din care pleacă, asupra celui în care ajunge, asupra familiei și a societății, duce cu sine un bagaj de cunoștințe, preia din locurile noi, obiceiuri, cunoștințe, le asimilează mai mult sau mai puțin, dar fără îndoială mediază un transfer cultural. În textul de față vom trata emigrarea italienilor în Moldova, regiune situată în partea nord-vestică a României, de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, tocmai din acest punct de vedere, al transferului cultural pe care italienii imigranți îl favorizau cu sau fără voia lor. E foarte greu de apreciat și de calculat cu precizie schimbările pe care migrarea în altă țară le produceau la nivelul mentalităților și vieții fiecărei persoane în parte, în lipsa unor mărturii scrise ale protagoniștilor și din păcate aceasta este situația în majoritatea cazurilor. Ne vom opri însă asupra unor exemple în care schimbul de cunoștințe, practici, valori culturale sau pur și simplu artă sunt evidente.

Primul dintre acestea se leagă tocmai de caracterul migrației italiene în România, aceasta fiind, în majoritate copleșitoare, o migrație a forței de muncă, mai ales calificate. După ce și-a obținut statutul de regat în 1881, România, prin intermediul autorităților sale, Casa Regală și guvernele sale, a încercat să pună în mișcare un adevărat

Massimo Livi Bacci scrieva nel suo lavoro di riferimento «In camino» che l'azione di migrare è una delle cose più naturali per gli esseri umani, che fa parte del loro codice genetico e che solo attraverso le migrazioni l'umanità ha potuto svilupparsi: «Spostarsi nel territorio è una «prerogativa» dell'essere umano, è parte integrante del suo «capitale», è una capacità in più per migliorare le proprie condizioni di vita. È una qualità connaturata, che ha permesso la sopravvivenza dei cacciatori e raccoglitori, la dispersione della specie nei continenti, la diffusione dell'agricoltura, l'insediamento in spazi vuoti, l'integrazione del mondo, la prima globalizzazione ottocentesca.»¹ La migrazione non significa quindi solo spostarsi da un luogo ad altro, non è solo un elemento per il calcolo di una certa popolazione, ma ha effetti profondi a tutti i livelli della società e della vita umana come uno dei mezzi più potenti di mediazione dei trasferimenti culturali. Un individuo migrante influenza il luogo di partenza, il luogo di arrivo, la propria famiglia e la società, porta con sé un bagaglio di

de Olivia Simion

¹ Massimo Livi Bacci, „In camino. Breve storia delle migrazioni”, Il Mulino, Bologna, 2010, pp. 7-8.

Eduard Caudella,
compozitor, dirijor, critic
muzical, primul profesor
al lui George Enescu

foto: wikipedia.com

IANUARIE • MARTIE

foto: arhiva M.O.A.S.T.

2 Alina Dorojan, „L'importanza dell'immigrazione italiana nel processo di modernizzazione della Romania (1859-1918)” in Ion Cârja (coord.), „Unită nazionale e modernità nel Risorgimento italiano e romeno”, Presa Universitară Clujeană, 2011, p. 87.

șantier pentru a se moderniza și a se alinia cât mai repede posibil la nivelul marilor monarhii europene. În acei ani efervescenti, a fost mereu încurajată crearea de infrastructuri adecvate și a unui peisaj urban care să semene cu cel al Europei moderne. Au început lucrări și construcții de opere publice în toate zonele țării, unele ridicate de la zero: străzi, căi ferate, spitale, edificii publice sau noi industrii. Astfel, România a devenit un șantier care atrăgea o cantitate mare de forță de muncă, atât necalificată, cât și specializată și profesională. Prezența italiană în România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea trebuie deci legată absolut obligatoriu de modernizarea statului român, la care au contribuit în mare măsură imigranții italieni: arhitecți, zidari, pietrari, tăietori de lemne, lucrători la construcția de căi ferate și drumuri, comercianți sau artiști.² Așadar, italienii veneau în România cu un bagaj de cunoștințe tehnice care de multe ori aici lipseau și, fără îndoială, le răspândeau în rândul muncitorilor români. Un exemplu concret este cel al sectorului exploatărilor forestiere, în care prezența tăietorilor de lemne italieni a furnizat manoperă calificată și a introdus o nouă tehnologie de calitate mai înaltă și un randament superior. Italienii friulani și belunezi ajunși în Carpații Orientali și Meri-

conoscențe, si crea nel luogo di insediamento nuove abitudini, nuove conoscenze, le assimila più o meno, ma senza dubbio media un trasferimento culturale. Questo breve testo tratterà l'emigrazione degli italiani nella regione nord-orientale della Romania, chiamata Moldavia, nel periodo compreso fra la fine dell'Ottocento e l'inizio del Novecento, proprio da questo punto di vista, della mediazione culturale fra i due paesi, che gli italiani hanno favorito. E' molto difficile misurare e calcolare con precisione i cambiamenti risultati dal trasferirsi in un altro paese sulla mentalità e la vita di ogni persona in parte, in assenza di testimonianze scritte dei protagonisti e purtroppo questa è la situazione nella maggior parte dei casi. Ci fermeremo però su alcuni esempi in cui lo scambio di conoscenze, pratiche, valori culturali o semplicemente arte sono evidenti.

Il primo di questi esempi è collegato proprio al carattere dell'emigrazione italiana in Romania, perché nella maggior parte dei casi parliamo appunto di una migrazione degli operai, cioè di manodopera, in generale, qualificata. Dopo essere diventato un regno nel 1881, la Romania, attraverso le sue autorità, la Casa Reale e i suoi governi, ha cercato di mettere in moto un vero e proprio cantiere di lavoro per modernizzarsi e allinearsi il più presto possibile alle grandi monarchie europee. In quegli anni fervidi, si è sempre incoraggiata la creazione di infrastrutture adeguate e di un paesaggio urbano che somigli a quelli dell'Europa moderna. Sono iniziati lavori e costruzioni di opere pubbliche in tutte le aree del paese, alcune costruite da zero: strade, ferrovie, ospedali, edifici pubblici o nuove industrie. Così, la Romania diventò un cantiere che attirò una grande quantità di manodopera sia non qualificata, sia specializzata e professionale. La presenza italiana in Romania nella seconda metà dell'Ottocento si deve indissolubilmente collegare alla modernizzazione dello Stato romeno, a cui contribuirono grandemente gli immigrati italiani: architetti, scalpellini, boscaioli, pietrairi, commercianti, artisti, lavoratori alla costruzione di ferrovie, ponti, strade, ecc.³ Quindi, gli italiani vennero in Romania con un bagaglio di conoscenze tecniche che spesso li mancavano e senza dubbio hanno

Contributo degli immigranti italiani allo sviluppo della cultura romena

dionali după 1880 au adus cu ei primul fierăstrău mecanic și erau apreciați pentru munca făcută cu rapiditate și pricepere, pentru calitatea lucrului și a uneltelor, ei aducându-și propriile unelte de lucru din Italia sau din Germania.³ Un alt caz interesant de inovare tehnică adusă de italieni a fost cel al fabricii de pâine a lui Ernesto Gerbolini și Antonio Borghetti din orașul Brăila care își începeau activitatea de producție în 1859. Fabrica deținea prima moară mecanică din Brăila, o mașină cu aburi din Londra, care avea atașată o pompă hidraulică foarte puternică, cu care ulterior aveau să furnizeze apă curentă pentru întreg orașul.⁴

La nivel cultural, italienii din Moldova se remarcă pe palierul artei teatrale, prin diverse companii ambulante de teatru sau prin activitatea unor personalități, precum actrița italiană Fanny Tardini, al cărei nume îl poartă azi Teatrul Dramatic din Galați.⁵ În ce privește muzica, trebuie amintit Luigi Ademolo, fost tenor la Iași, care înființează în 1853 la Galați un mic teatru în care se jucau comedii și operete cu o orchestră înjghebată din mai mulți italieni ce lucrau la magaziile de la schelele din port.⁶

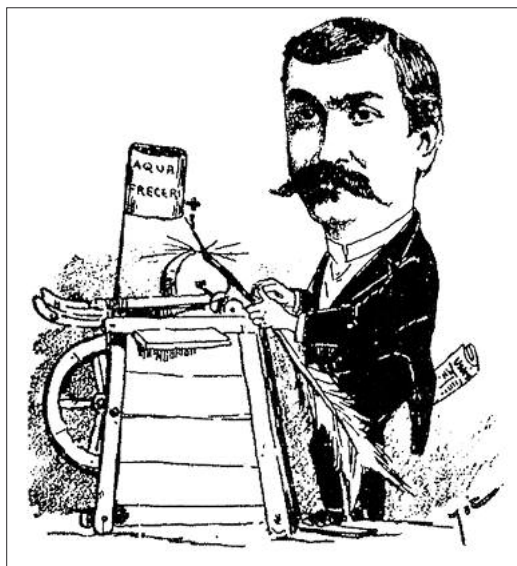
O interesantă pagină referitoare la contribuția italiană la dezvoltarea culturii românești este cea care privește un domeniu aparte, situat la granița dintre sport, artă și divertisment: circul. Se pare că italienii au contribuit în mod semnificativ la evoluția, popularizarea și împământenirea circuitului între interesele românilor. Se remarcă astfel italianul Theodor Sidoli, venit în România în 1864 și care pune, în 1888 la București, bazele primului circ stabil în spațiul românesc, cu propriul său local, destinat spectacolelor de diferite feluri: echitație, circ, teatru, operă.⁷ Pe fiul său, Cezar Sidoli, îl regăsim în Iași, unde va fi ridicat de asemenea un local stabil al Circuitului Sidoli, ca director al acestuia, în perioada anilor 1890. Pe scena circuitului erau comune, pe lângă obișnuitele spectacole de circ, și reprezentațiile teatrale, de operă sau muzicale. Circul era, se pare, un loc râvnit de trupele străine venite în turneu în România. De amintit aici trupele și soliștii veniți din Italia, între care trupa dramatică „Lambertini”, compusă din 16 persoane, care avea să dea spectacole în noiembrie 1891, după un turneu în mai multe orașe ale țării⁸, trageanul Ernesto Rossi, care a jucat în sala circuitului în octombrie 1895⁹, solista de operă Gemma Bellincioni care avea să cânte arii din „La Gioconda” lui Amilcare Ponchielli, „Un ballo in maschera” de Verdi, „Carmen” de Bizet și „Mignon” de Ambroise Thomas în ianuarie 1896¹⁰ și trupa de operă reprezentată de Raffaele Dinagra, care începând cu 24 martie 1896 avea să dea în sala Circuitului Sidoli reprezentații din „Aida” și „Ernani” de Verdi, precum și din „Norma” lui Vincenzo Bellini¹¹. Sala „teatrului-circ” Sidoli era cerută și

contribuitoare la loro diffusione tra i lavoratori rumeni. Un esempio concreto è il settore dello sfruttamento forestale, dove la presenza dei taglialegna italiani ha fornito manodopera qualificata e ha inserito una nuova tecnologia di più alta qualità e con un rendimento superiore. Gli italiani friulani e bellunesi arrivati nei Carpazi Orientali e Meridionali dopo il 1880 portarono in Romania la prima segatrice meccanica ed erano molto apprezzati per il lavoro fatto velocemente e abilmente e per l'alta qualità degli strumenti che portavano con sé dall'Italia o dalla Germania.³ Un altro caso interessante di innovazione tecnologica portata dagli italiani è quello della fabbrica di pane di Ernesto Gerbolini e Antonio Borghetti di Brăila che cominciò la produzione nel 1859. La fabbrica era dotata del primo mulino a vapore di Brăila, e aveva allegata una pompa idraulica molto forte, che in seguito fornì l'acqua corrente per l'intera città.⁴

A livello culturale, gli italiani della Moldavia si distinguono nel teatro con varie compagnie ambulanti o per l'attività di alcune personalità, come l'attrice di origine italiana Fanny Tardini, a cui è intitolato oggi il Teatro Drammatico di Galați.⁵ Per quanto riguarda la musica, va ricordato Luigi Ademolo, ex tenore a Iași, che nel 1853 fondò a Galați un piccolo teatro in cui venivano messe in scena commedie e operette con un'orchestra formata da alcuni italiani che lavoravano nei magazzini del porto.⁶

Una pagina interessante sul contributo italiano allo sviluppo della cultura romena è quella che riguarda un ambito speciale, al confine tra sport, arte e divertimento: il circo. Sembra che gli italiani abbiano dato un contributo significativo allo sviluppo, alla divulgazione e all'inserimento del circo tra gli interessi dei romeni. È notevole in questo senso l'italiano Theodor Sidoli, che era arrivato in Romania nel 1864 e che nel 1888 mette a Bucarest le fondamenta del primo circo stabile nel contesto romeno, con il proprio locale per spettacoli di vario genere: equitazione, circo,

- 3 A. Ricci, „Quando a partire eravamo noi: l'emigrazione italiana in Romania tra il XIX e il XX secolo” in „Romania, immigrazione e lavoro in Italia. Statistiche, problemi e prospettive”, ediție îngrijită de Franco Pittau, Antonio Ricci, Alessandro Silj, Roma, Idos Editrice, 2008, p. 63.
- 4 Alina Dorojan, „L'emigrazione italiana nelle terre romene (1861-1916)”, teză de doctorat încă nepublicată, Univ. Roma Tre, p. 309.
- 5 Alina Dorojan, „L'importanza dell'immigrazione italiana...”, p. 94.
- 6 Ioana Grosaru, Gabriela Tarabega, „Italianii din România. O istorie în imagini”, Asociația Italienilor din România, București, 2012, p. 116.
- 7 Ciprian Plăiașu, „O istorie a circuitului românesc: De la pehlivani la acrobați”, http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/o-istorie-circuitului-romanesc-pehlivani-acrobati (consultat în 16 mai 2017).
- 8 SJAN IAȘI, Fondo Teatrul Național Iași, 1/1891, ff. 10 f, 14 f, 18 f.
- 9 SJAN IAȘI, Fondo Teatrul Național Iași, 5/1895, f. 24 f.
- 10 SJAN IAȘI, Fondo Teatrul Național Iași, 5/1895, f. 44 f.
- 11 SJAN IAȘI, Fondo Teatrul Național Iași, 10/1896, f. 86 f.

Luigi Cazzavillan, fondator de ziare românești. Cel mai de succes a fost ziarul *Universul*. Caricatură de Constantin Jiquidi

pentru concerte simfonice, acesta fiind cazul concertului ținut de orchestra Conservatorului în 3 mai 1895, sub egida lui Eduard Caudella.¹²

Între personalul circuitului se numărau în 1891, pe lângă o multitudine de artiști de diverse etnii, și un număr de italieni. Acesta era cazul trupei Mantovani, formată din două femei și doi bărbați, specializați ca acrobați, clovni și pantomimi, al lui Maurizio Dio cu soția și cei trei copii care se ocupau de călărie, dans și bufonerii, al familiei Volta, gimnaști, călăreți și dansatori și al trupei Ferroni, călăreți și gimnaști.¹³ Pe lângă aceștia, participau la spectacol și membrii familiei Sidoli, despre care Rudolf Suțu scrie în *Iașii de odinioară*: „[...] Cezar Sidoli, fiul cel mai mare al lui Theodor Sidoli, care făcea pe jockey, neîntrecut în figurile grele și primejdioase; Franzini Sidoli, al doilea fiu, jongler de forță uimind lumea când ajungea la figura cu cele trei revolvere pe care le azvârlea în sus, la o distanță mare, le prindea pe toate în mâini și trăgea focurile deodată la toate trei”, dar și cele două fiice: Clotilda și Medeea – amazoane.¹⁴

Este așadar destul de evident rolul cultural purtat de Circul Sidoli în spațiul românesc, faptul remarcabil fiind că pe lângă promovarea artei circuitului pe care o executau cu măiestrie acrobații, jonglerii, clownii, circuitul avea și meritul de a aduce în fața publicului român artiști italieni de peste hotare, din domenii diferite, înlesnind astfel schimbul cultural între cele două spații, italian și român.

Un alt domeniu în care italienii își fac simțită prezența este cel al preseii. Notorie este din acest punct de vedere contribuția lui Luigi Cazzavillan la dezvoltarea preseii românești, în primul rând prin fondarea ziarului *Universul* (deși acesta nu e unicul demers în acest sens), apărut în 1884, dublat de numeroasele sale suplimente: *Universul*

teatro, opera.⁷ Ritroviamo il suo figlio, Cesare Sidoli, negli anni Novanta dell'Ottocento come direttore del Circo Sidoli di Iași, in quanto il circo aveva un locale stabile anche nella capitale moldava. Sul palco del circo era comune vedere, oltre ai consueti spettacoli di circo, anche spettacoli teatrali, musicali e d'opera. Il circo era apparentemente un luogo in cui molte compagnie teatrali straniere che venivano in tournée in Romania desideravano esibirsi. Ricordiamo qui alcuni dei solisti e delle compagnie venute dall'Italia, tra quali la compagnia drammatica «Lambertini», composta da sedici persone, che si esibì nel novembre del 1891, dopo una tournée in molte città del paese⁸, l'attore tragico Ernesto Rossi, che recitò sul palco del circo nell'ottobre 1895⁹, la cantante lirica Gemma Bellincioni che cantò arie delle opere «La Gioconda» di Amilcare Ponchielli, «Un ballo in maschera» di Verdi, «Carmen» di Bizet e «Mignon» di Ambroise Thomas nel gennaio 1896¹⁰ e la compagnia lirica guidata da Raffaele Dinagra, che, cominciando dal 24 marzo 1896, offrì sulla scena del Circo Sidoli spettacoli tratti dall'«Aida» e l'«Ernani» di Verdi, così come dalla «Norma» di Vincenzo Bellini¹¹. La sala del Circo Sidoli era richiesta anche per concerti sinfonici, come nel caso del concerto dell'orchestra del Conservatorio il 3 maggio 1895 sotto la direzione di Eduard Caudella.¹²

Tra il personale del circo si contavano nel 1891, oltre a una grande varietà di artisti di diverse nazionalità, anche un certo numero di italiani. Questo era il caso della compagnia Mantovani, composta da due donne e due uomini, specializzati in acrobazia, clownerie e pantomima, quello di Maurizio Dio con la moglie e i tre bambini che facevano equitazione, danza e buffoneria, quello della famiglia Volta, ginnasti, cavalieri e ballerini e quello della gruppo Ferroni, cavalieri e ginnasti.¹³ Oltre a questi, partecipavano agli spettacoli anche i membri della famiglia Sidoli, su cui Rudolf Suțu scrive nel suo libro *Iașii de odinioară*: «[...] Cesare Sidoli, il figlio maggiore di Theodor Sidoli, che faceva il fantino, insuperabile nei numeri difficili e pericolosi; Franzini Sidoli, il secondo figlio, grande giocoliere che sorprende tutti quando arrivava al numero con i tre revolver che lanciava in su, ad una grande distanza, li riprendeva tutti tra le mani e sparava improvvisamente tutti tre colpi contemporaneamente», ma anche le due figlie: Clotilda e Medeea – amazoane.¹⁴

È quindi abbastanza evidente il ruolo culturale assunto dal Circo Sidoli nel contesto romeno, il fatto notevole essendo che, oltre a promuovere l'arte del circo che magistralmente eseguivano gli acrobati, i giocolieri e i clown, il Circo Sidoli ha anche il merito di aver portato di fronte al pubblico romeno artisti italiani dall'estero, provenienti da diversi campi artistici, facilitando

12 SJAN IAȘI, Fondo Teatrul Național Iași, 5/1895, f. 10 f.

13 SJAN IAȘI, Fondo Teatrul Național Iași, 1/1891, f. 8 f-v.

14 Rudolf Suțu, „Iașii de odinioară”, vol II, Editura Viața Românească, Iași, 1928, p. 440.

copiilor, *Universul Literar*, *Ziarul științelor populare și al călătoriilor*, *Duminica Universului* sau edițiile speciale: *Universul de Crăciun*, *Universul de Anul Nou*, *Universul de Paște*. Cazzavilan a fost și unul dintre primii fondatori ai presei sportive în acest spațiu și ai ziarelor ce conțineau publicitate plătită. Tot lui i se datorează înființarea școlii italiene „Regina Margherita”, care a funcționat până în 1948.¹⁵

Prezența italiană în spațiul românesc a adus beneficii și la dezvoltarea presei specializate pe anumite probleme, cum a fost cazul primei gazete exclusiv economice a Principatelor, *Mercur, jurnal comercial al portului Brăila*, apărute în decembrie 1839, inițial numai în românește și ulterior, din 1840, organizată pe două coloane, una în limba română și cealaltă în italiană, pentru ca din 1841 gazeta să fie publicată în două numere distincte și simultane. O altă publicație economică din Galați a fost *Dunărea. Jurnal de comerț, agricultură și navigație*, fondată de piemontezul Mario Pietro Cugino în decembrie 1846¹⁶, care fusese inițial agent comercial, iar după obținerea cetățeniei române a devenit inspector școlar și apoi judecător al secției comerciale a tribunalului local. Săptămânalul său era tipărit la tipografia italianului Francesco Monferrato, care a funcționat între 1845 și 1871.¹⁷

Ultimul exemplu de transfer cultural asupra căruia ne vom opri în acest articol se referă la prezența misionarilor catolici în spațiul românesc. În cazul Moldovei, pentru perioada spre care se apleacă această incursiune, majoritatea aparțineau ordinului franciscanilor minori conventuali. Conform unui raport din 1879 al vizitatorului apostolic al Moldovei, Fidelis Dehm, despre misiunea catolică din Moldova, aceasta număra în acel an 27 de parohii, toate cu biserică proprie și o serie de biserici filiale și capele, 69 la număr. Misiunea număra 33 de misionari (între care 22 erau italieni, 6 polonezi, 2 maghiari, 2 germani și unul slav).¹⁸ Activitatea misionarilor catolici, deși vorbim despre o misiune redusă numeric, se făcea totuși simțită la nivelul comunităților, implicându-se în viața lor prin cele câteva școli catolice, prin construirea de biserici și vegherea la bunele moravuri ale comunității. De exemplu, în 1866, misionarul Nazzareno Bolli scria de la Săbăoani, cel mai mare sat catolic din Moldova, la vremea respectivă aflat în județul Roman (azi, Neamț) cu părere de rău că nu a văzut în tot Principatul Moldovei, nici la catolici și nici la ortodocși, nici măcar o statuie reprezentând pe Iisus, pe Fecioara Maria sau pe alți sfinți, ci doar icoane pictate „fără gust, care în loc să îndemne la pietate și devoțiune, provoacă mai degrabă râsul”. Ba mai mult, documentul spune că diverse societăți secrete ar fi câștigat din ce în ce mai mulți adepți, ceea ce îl face pe Bolli să comande o statuie a Fecioarei Maria pentru comuna mai sus menționată, în

cosi lo scambio culturale tra i due contesti, italiano e romeno.

Un altor settore in cui la presenza degli italiani si fa sentire è la stampa. È noto in questo campo Luigi Cazzavillan, che contribuì allo sviluppo della stampa romena attraverso la fondazione del primo grande giornale romeno, *Universul*, apparso per la prima volta nel 1884. Accanto a esso furono i suoi numerosi supplementi: *Universul copiilor*, *Universul Literar*, *Ziarul științelor populare și al călătoriilor*, *Duminica Universului* e le edizioni speciali: *Universul de Crăciun*, *Universul de Anul Nou*, *Universul de Paște*. Cazzavillan fu anche uno dei primi fondatori della stampa sportiva nel territorio romeno e dei giornali che contenevano pubblicità a pagamento. Sempre a lui è dovuta la fondazione della scuola italiana «Regina Margherita» di Bucarest, che operò fino al 1948.¹⁵

La presenza italiana ha portato benefici anche allo sviluppo della stampa specializzata su alcune questioni: *Mercur, jurnal comercial al portului Brăila* è stato il primo giornale esclusivamente economico dei Principati Romeni. Fu pubblicato nel dicembre del 1839, inizialmente solo in romeno; dal 1840, venne organizzato in due colonne, una in romeno e l'altra in italiano; infine fu distribuito in due numeri separati e simultanei a partire dal 1841. Un'altra pubblicazione economica, con sede però a Galați, fu *Dunărea. Jurnal de comerț, agricultură și navigație*, fondata dal piemontese Mario Pietro Cugino nel dicembre del 1846¹⁶. Cugino era stato agente commerciale, ma, dopo aver ottenuto la cittadinanza romena, era divenuto ispettore scolastico e poi giudice della divisione commerciale del tribunale locale. Il suo settimanale veniva stampato nella tipografia dell'italiano Francesco Monferrato, che operò tra il 1845 e il 1871.¹⁷

L'ultimo esempio di trasferimento culturale su cui ci fermiamo si riferisce alla presenza dei missionari cattolici italiani nel territorio romeno. In Moldavia, per il periodo che ci interessa, essi appartenevano all'ordine francescano dei minori conventuali. Secondo un rapporto del 1879 del visitatore apostolico della Moldavia, Fidelis

15 Alina Dorojan, „L'importanza dell'immigrazione italiana...”, p. 94.

16 *Ibidem*, 93.

17 Roberto Scagno (coord.), Paolo Tomasella, Corina Tucu, „Veneti in Romania”, Regione del Veneto, Longo Editore Ravenna, 2008, p. 11.

18 ASPF, Fond „Moldavia”, vol. 12, ff. 832 f – 851 v.

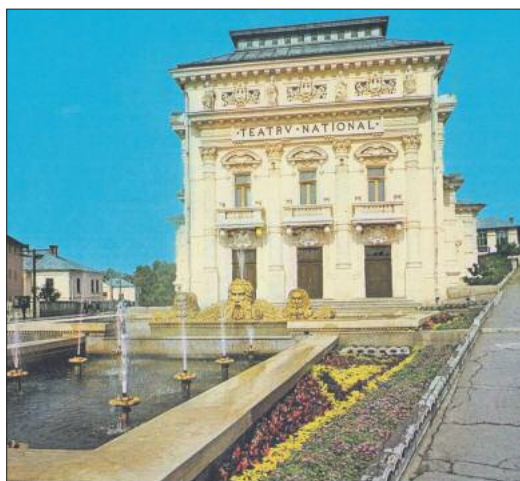

foto: arhiva RO.AS.IT.

Teatrul Național din Caracal, la care au lucrat meșteri italieni

foto: arhiva RO.AS.IT.

19 *Ibidem*, ff. 309 f - 312 v.
20 ASPF, Fond „Moldavia”,
vol. 13, f. 493 f.

speranța că aceasta va proteja și înflăcăra credința catolică în zonă.¹⁹

Un alt exemplu al implicării misionarilor este cel al comunității de italieni de la Târgu Ocna. Parohul Domenico îi scria papei în 1899 despre cele 40 de familii de italieni din localitate care nu aveau o biserică catolică, cea mai apropiată fiind la câțiva kilometri, fapt ce-i împiedica în iernile foarte geroase și verile foarte călduroase să meargă la slujbe și să beneficieze de sfintele sacramente și îi trimitea și planul bisericii pe care voia să o construiască în oraș, plan realizat de unul dintre meșterii italieni ai comunității.²⁰

Așadar am văzut până acum câteva exemple care arată cum migrațiile favorizează transferurile culturale între două spații diferite. Migrația italiană în România la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, ca oricare alt flux migratoriu din orice epocă și din orice teritoriu, a lăsat amprente, uneori mai vizibile, alteori mai discrete, asupra spațiilor și popoarelor implicate. În cazul concret studiat, efectele acestui flux migratoriu sunt mult mai evidente la nivel fizic, palpabil, întrucât imigranții italieni au construit în România căi ferate, drumuri, poduri, edificii, multe dintre ele în picioare și astăzi. Însă contribuția acestora nu se rezumă doar la atât, ci, așa cum arată cele câteva exemple expuse anterior, s-a resimțit și la alte niveluri. De la inovațiile tehnologice din diverse sectoare, la dezvoltarea presei autohtone, de la introducerea artei circului și până la prozelitismul religios, influența italiană s-a resimțit puternic în spațiul românesc.

Dehm, la missione cattolica in Moldavia contava quell'anno ventisette parrocchie, tutte con la propria chiesa e sessantanove chiese filiali e cappelle. La missione era composta da trentatré missionari (tra cui ventidue erano italiani, sei polacchi, due ungheresi, due tedeschi e uno slavo)¹⁸. L'attività dei missionari cattolici, anche se stiamo parlando di una missione ridotta numericamente, si faceva sentire tramite il coinvolgimento nella vita della comunità, attraverso alcune scuole cattoliche e la costruzione di chiese cattoliche. Ad esempio, nel 1866, il missionario Nazzareno Bolli scriveva da Săbăoani, il più grande paese cattolico della Moldavia, a quel tempo nel distretto di Roman (oggi Neamț), che purtroppo non aveva visto in tutto il Principato della Moldavia, né ai cattolici, né agli ortodossi, nemmeno una statua che rappresenti Gesù, la Madonna o altri santi, ma solo delle icone dipinte «di cattivo gusto che invece che sollecitare la pietà e la devozione fanno piuttosto ridere». Inoltre, il documento afferma che le varie società segrete guadagnavano sempre più seguaci, fatto che spinge Bolli a commissionare una statua della Madonna per il paese, nella speranza che essa possa proteggere e esaltare la fede cattolica nella zona.¹⁹ Un altro esempio di coinvolgimento dei missionari fu quello della comunità italiana di Târgu Ocna. Il pastore Domenico Posta scriveva al Papa nel 1899 sulla situazione di circa quaranta famiglie di italiani che si trovavano nella città, ma che non avevano ancora una chiesa cattolica. La più vicina chiesa era situata a qualche kilometro e impediva agli italiani di andare a messa e ricevere i santi sacramenti negli inverni molto freddi o durante le estati caldissime. Posta mandava al Papa anche la pianta della chiesa che voleva costruire nella città, fatta da uno dei maestri italiani della comunità.²⁰

Per concludere, finora abbiamo visto alcuni esempi di come la migrazione favorisce i trasferimenti culturali tra due territori diversi. La migrazione italiana in Romania alla fine dell'Ottocento e all'inizio del Novecento, come ogni flusso migratorio di qualsiasi epoca e di qualsiasi posto, ha lasciato la sua impronta, a volte più visibile, a volte più discreta, nei territori e nei popoli coinvolti. Nel caso specifico studiato, gli effetti di questo flusso migratorio sono più evidenti a livello fisico, palpabile, perché gli immigrati italiani in Romania costruirono ferrovie, strade, ponti, edifici, molti di cui sono in piedi ancora oggi. Ma il loro contributo non si limita a questo, ma, come mostrato negli esempi precedenti, fu sentito anche ad altri livelli. Dall'innovazione tecnologica in vari settori allo sviluppo della stampa locale, dall'introduzione dell'arte del circo al proselitismo religioso, l'influenza italiana è stata fortemente sentita nel territorio romeno.

ABBREVIARI

ABBREVIAZIONI

ASPF = Archivio Storico
della Propaganda Fide,
Roma

SJAN IASI = Serviciul
Județean Iași al
Arhivelor Naționale, Iași
(Servizio Distrettuale
degli Archivi Nazionali,
Iași)

Edificii realizate de familia Mezaroba pe pământ românesc

În grafie italiană, numele originar italian al familiei era: MEZZAROBBA. În România, numele acesta a fost menținut în aceeași formă, o scurtă perioadă de timp, și de către Giovanni, primul fiu al lui Luigi și al Caterinei Mezzarobba, existând și un monument stradal semnat chiar Mezzarobba. Modificarea numelui a venit, în timp, din cauza regimului și a evenimentelor survenite în România la jumătatea secolului al XX-lea.

În perioada interbelică a avut loc o primă schimbare a grafiei numelui Mezzarobba, fiind eliminată cea de-a doua literă b a numelui de familie al celor doi (Luigi și Giovanni). Acest fapt este atestat atât din semnăturile bunicului cât și ale fratelui său, dar se regăsește și în diverse alte documente. După cel de-Al Doilea Război Mondial a fost eliminată și o a doua literă din nume, unul din cei doi z, numele scriindu-se de atunci înainte cu grafia cunoscută astăzi: Mezaroba.

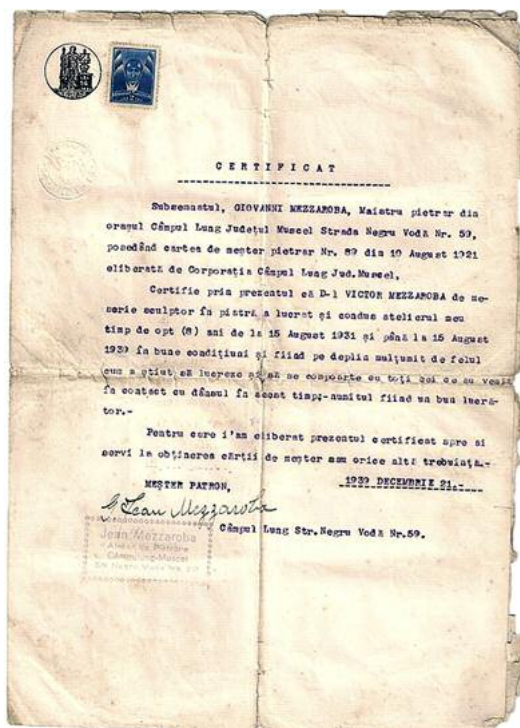
L-am invitat din nou la redacție pe talentatul desenator Alin Mezaroba pentru a vorbi despre monumentele realizate de către descendenții lui Luigi Mezaroba, străbunicul său

Cine și când a venit în România?

de Dan Comarnescu

Luigi Mezzarobba (1866–1940) a venit în perioada anilor 1880–1890, o perioadă în care mulți italieni emigrau și se stabileau în diverse localități din România. Regiunea Friuli Venezia-Giulia din nordul Italiei este zona din care provine străbunicul meu. Specialist-artificier în carieră de piatră, Luigi a lucrat pentru Mathei Drăghiceanu la diverse edificii și case de locuit. Materia primă, piatra, o procurau de la Cariera din Albeștii de Muscel, pe care o deținea Drăghiceanu. În această carieră există o piatră maleabilă, ideală pentru sculptat. În apropierea carierei, italienii Mezzarobba și-au construit o casă, în totalitate din piatră, în care locuiau.

imagini din arhiva
familiei Mezaroba

Giovanni-Jean Mezzaroba
(1926) și certificatul lui
Victor Mezzaroba de
atestare în meseria de
sculptor în piatră (1939)

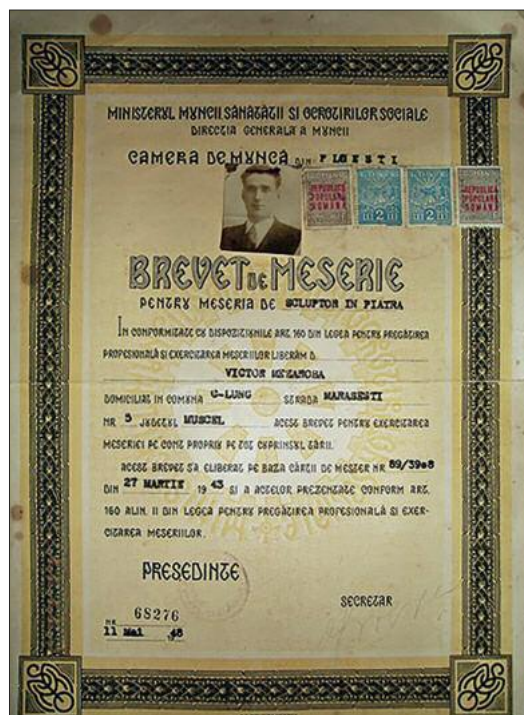
Ulterior, Luigi se stabilește la Rucăr împreună cu soția sa, Caterina, cu care are patru copii: Giovanni-Jean, Aurelian, Petre și Victor. Tot aici avea și un atelier unde producea mobilă sculptată, care, însă, în urma unui incendiu de natură necunoscută, arde complet.

Ce ocupații au avut copiii lui Luigi Mezzarobba / Mezaroba?

Giovanni-Jean Mezzaroba s-a născut la Rucăr în anul 1902. La vremea potrivită își întemeiază o familie și se stabilește la Câmpulung Muscel, în apropierea gării. Maistru pietrar, Giovanni își deschide în anul 1922 un atelier de sculptură în piatră, la Câmpulung Muscel, pe care l-a ținut până în anul 1939. Reiese din documente că timp de 8 ani a lucrat în acest atelier și fratele său, Victor Mezzaroba.

Unul din edificiile la care a lucrat Giovanni Mezzaroba este *Mausoleul de la Mateiaș*. Construcția a fost realizată între anii 1928-1935, după

Victor Mezzaroba (1929)
lângă gardul parcului

planurile arhitectului Dumitru Ionescu-Berechet, în colaborare cu frații De Niccolo.

Monumentul Eroilor din Albești de Muscel, ridicat în memoria eroilor militari din Primul Război Mondial, căzuți în grelele lupte de pe Valea Dragoslavei, a fost realizat între anii 1922-1924. Sculptura reprezintă un soldat român pregătit de luptă. Acest soldat, ca și mulți alții, a luptat sub comanda Regelui Ferdinand I Întregitorul.

Un monument asemănător, reprezentând un soldat înarmat, aproape identic cu cel din Albești, realizat tot în aceeași perioadă de Mezzaroba, se regăsește la Rucăr.

Realizarea acestor două monumente dedicate soldatului-erou necesită câte un singur bloc de piatră, pregătit în prealabil. Lucrări asemănătoare se găsesc în mai multe alte orașe din România.

În fața Școlii Generale din Stâlpeni se află un bust de soldat. Pe soclu este trecut numele lui Victor Mezzaroba și Parsic.

Mergem, apoi, în localitatea Cetățeni, la *Schitul rupestru Negru Vodă*, unde se găsește o placă cu o inscripție ce datează din anul 1923. Aici a realizat Giovanni Mezaroba o cruce postată pe drumul ce duce la schit.

Victor Mezzaroba s-a născut în anul 1908, la Rucăr. Se stabilește în Câmpulung, împreună cu familia. Casa lor este situată lângă Autogară și este locuibilă și astăzi. Sculptor de meserie, Victor lucrează la unele edificii importante din oraș.

Cea mai cunoscută lucrare a sa este celebrul gard din piatră de la *Grădina Publică Merçi* de pe *Bulevardul Pardon* (bulevardul fiind foarte aglomerat în orele de promenadă, plimbăreții își spuneau foarte des: *pardon, merçi*, și așa au devenit cele două cuvinte de politețe denumiri ale celor două spații de agrement) din Câmpulung Muscel, sculptat cu deosebită măiestrie în anul 1929, când a fost înlocuit cel vechi de lemn.

Biserica de pe Flămânda este ridicată de o echipă de italieni împreună cu bunicul meu, Victor Mezzaroba. Construcția acesteia datează din anii 1938–1940. În interior, se află o placă înscrispionată cu numele său.

În curtea interioară a Colegiului Național Pedagogic „Carol I” din Câmpulung Muscel se mai găsește o lucrare realizată tot de el, la data de 11 iunie 1948. Pe lângă alte lucrări particulare, Victor a mai sculptat cruci, îngeri ș.a.

Ce edificii publice și unde au mai realizat Giovanni și Victor Mezzaroba?

Monumentul Eroilor din Bărcănești-Olt, dedicat celor căzuți în război între anii 1916–1918, a fost construit de către Giovanni Mezzaroba între anii 1934–1935, din inițiativa și la comanda primarului de atunci al localității și a unui grup de localnici, în număr de 14, care formaseră Comitetul pentru construirea monumentului. Acesta

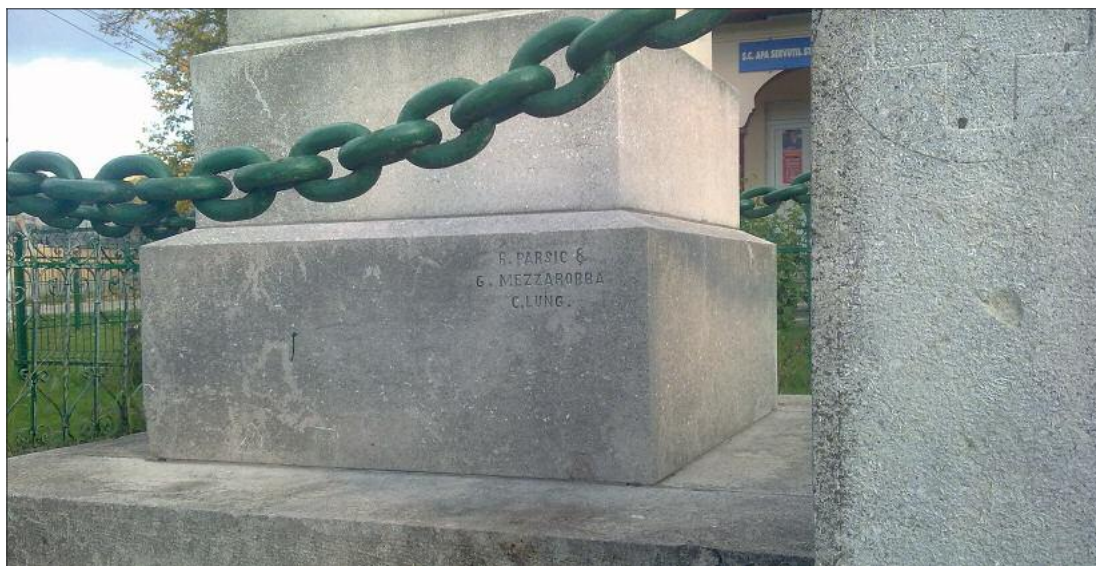
este așezat lângă Căminul Cultural, cu fața spre vest. Fundația și soclul sunt din ciment, iar monumentul din piatră de munte. Întreaga construcție are înălțimea de 6 m. Deasupra soclului este sculptat un soldat cu pușcă în mână iar în partea stângă, la picioarele soldatului, străjuiește un vultur din piatră. Pe partea vestică a monumentului, este scris: „1916–1918 — Comuna Bărcănești recunoscătoare Eroilor morți pentru patrie”.

Monumente similare construite de către Giovanni și Victor Mezzaroba, dedicate eroilor căzuți în Războiul de Independență și în cele două războaie mondiale (1877, 1916–1918, 1941–1945), mai există și în următoarele comune ale județului Argeș: Berevoești, Boteni, Mihăești, Pietroșani, Schitu Golești, Țițești, Vulturești.

Îți mulțumim, Alin Mezaroba, pentru această interesantă incursiune pe urmele strămoșilor tăi italieni, a căror memorie trebuie păstrată vie și ne înclinăm în fața monumentelor ridicate prin truda lor.

Stânga – Monumentul Eroilor din Albești de Muscel. Dreapta – Monumentul soldatului de la Rucăr

Monumentul din Stâlpeni realizat de Giovanni Mezzaroba și R. Parsic

Despre tendințe noi sau vechi, în... **MODĂ**

Minunate ținute de influență religioasă au fost prezentate pe diverse scene, de mari Case de Modă, în acest an. Materiale care mai de care mai nobile: mătase, catifea, brocarturi, saten, metale și pietre prețioase dar și culoare, multă culoare. Toate, de inspirație mai puțin obișnuită: religioasă.

Vestimentația și poadoabele sacre, cădelnițe, imagini cu sfinți, care trec astfel din sacru în spațiul cotidian, deschis-lumesc, uimesc și fac loc discuțiilor pro și contra, de principiu sau de specialitate. Cu

toate acestea, se pare că oficiali și înalți prelați ai bisericii au încurajat acest demers...

O expoziție care va include piese ale unor renumiți designeri, alături de veșminte papale oferite de Capela Sixtină, va fi deschisă publicului în perioada 10 mai – 8 octombrie 2018.

Vor expune aproape toate renumitele Case de Modă din lume. Unul din aceste evenimente de răsunet și de referință pentru lumea modei va fi inaugurat la Metropolitan Museum of Art din New York, cu expoziția: „Heavenly Bodies: Fashion and the Catholic Imagination”. Gazdele acestei Gale de la Metropolitan vor fi Rihanna, Amal Clooney, Donatella Versace și Anna Wintour, redactor-șef al revistei Vogue.

În anul 2014, curajoșii designeri italieni Domenico Dolce și Stefano Gabbana luaseră renumita Catedrală bizantină Montreale din Sicilia ca *punct de inspirație* pentru colecția de toamnă a anului. Icoanele, crucile și mozaicurile caracteristice uimitoarei catedrale siciliene, au fost izvor de inspirație pentru cei doi designeri, în alcătuirea noilor colecții. Se regăsesc, astfel,

foto: pininterest.com

interpretate și reproduse pe ținutele vestimentare prezentate, elemente etalând bogăția lăcașelor italiene de cult.

Cu toate criticile existente, credem că n-ar trebui să surprindă faptul că moda, în sine un domeniu nonconformist și în goană permanentă după senzațional și șocant, a ajuns la Biserică, și, se pare, că sursa de inspirație religioasă este cu siguranță deosebit de bogată și diversă.

Și, în fond, de ce să ne mirăm, deoarece simbolurile ei sunt coborâte de mult în lumea profană și, permanent, suntem în contact, mai mult sau mai puțin conștient, cu simbolurile ei. Vorbim, ne îmbrăcăm, avem lucruri pe lângă noi: acasă, în oraș etc. cu aceste simboluri (aspect care comportă un studiu special).

Coco Channel, care cu ani în urmă afirma că: „Moda nu este ceva care există în rochii, moda este în cer, pe stradă, este legată de viață, de tot ce ne înconjoară”, ne deschide mintea spre acceptarea multiplelor propuneri ale inventivilor creatori contemporani de modă. Așteptând urmarea, redau afirmațiile redactorului Suzy Menkes, de la Vogue: „Religia a ajuns în colecțiile de modă pentru a marca o coborâre în stradă și pentru a desacraliza, poate, imagistica religioasă”.

O fi chiar așa? Rămâne de văzut...

de Ioana Grosaru

În luna ianuarie
s-a stins una din
marile personalități ale
lumii culturale
românești

Neagu Djuvara

(1916–2018)

Istoric, diplomat, filozof, jurnalist și scriitor de talent, Neagu Djuvara a fost licențiat în istorie la Sorbona, în 1937 și doctor în drept al Universității din Paris. Mai târziu, în 1975, a obținut un doctorat de stat cu Raymond Aron, cu o teză intitulată *Civilizații și tipare istorice*, iar în 1987 diploma Institutului Național de Limbi și Civilizații Orientale (INALCO) din Paris.

Descendent al unor familii boierești de seamă din România, Neagu Djuvara a luptat pe front în cel de al Doilea Război Mondial, iar apoi s-a angajat la Ministerul Afacerilor Externe. După ocuparea României de trupele sovietice, a ales calea exilului și s-a stabilit în Franța, unde a fost implicat în stabilirea de legături cu grupurile de partizani anticomuniști din România și, mai târziu, un militant anticomunist activ, participând de asemenea la ajutorarea refugiaților politici români. A fost o vreme consilier al Președintelui Republicii Niger și profesor la Universitatea din Nyamey.

A fost martor și actor al unui veac de istorie.

După căderea comunismului, Neagu Djuvara s-a grăbit să se repatrieze încă din 1990 și a participat de îndată la cele mai importante programe de predare a istoriei, pentru a reda adevărul și a forma conștiința celor tineri. A devenit rapid celebru pentru scrierile sale istorice și prezență pe scena publică. A fost profesor

onorific la Facultatea de Istorie a Universității din București timp de 10 ani, unde a predat istoria României. A fost iubit de studenți și în general de tineri, care de multe ori îl conduceau până acasă ca să îl mai asculte vorbind într-o limbă română fără seamăn de frumoasă și a afla adevărul despre propriul lor trecut.

A publicat multe cărți de istorie a României și nu numai, unele de „istorie repovestită celor tineri”, a imprimat cărțile pe audiobook-uri, a ținut nenumărate conferințe și a participat la întâlniri.

A fost un om cuceritor prin farmecul său personal, căldura cu care comunica cu cei din jur, și imensa cultură, gentilețe și bunăvoință cu care își asculta semenii.

A fost membru de onoare al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași, a Institutului „Nicolae Iorga” din București, Doctor Honoris Causa al Universității din București și al Universității Dunărea de Jos din Galați. A fost decorat cu *Marea Cruce a Ordinului Național Serviciu Credincios* și *Ordre des Arts et des Lettres*.

Fiind martor și actor al unui veac de istorie, la împlinirea a 100 de ani, își exprima convingerea că destinul său a fost de a trăi istoria ca pe propria sa viață.

Și a reușit.

Dumnezeu să-l odihnească în pace.

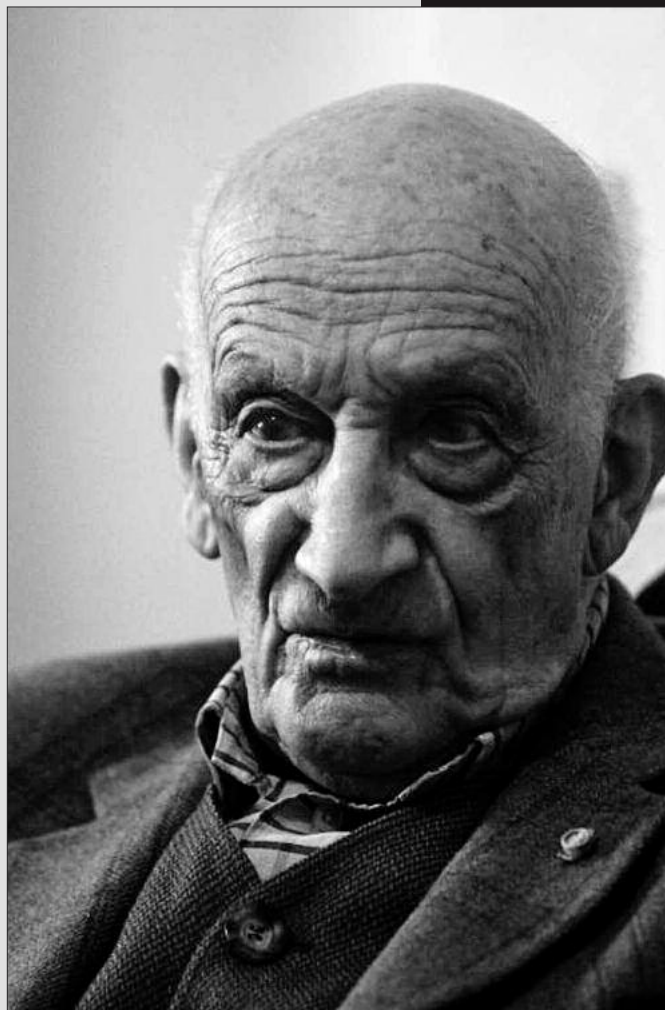

Foto: facebook.com

Ricordi coi colleghi italiani

Sono passati... 42 anni

de Constantin
Florice

Ad un certo punto, ci è stato chiesto se avessimo visitato la Sicilia in altre occasioni. Ho personalmente risposto di essere già stato in Italia e una volta proprio in Sicilia, ma che avevo visitato solamente Messina.

Ho poi aggiunto che negli anni 1974-1975 ho vinto una borsa di studio concessa dal Governo

L'anno scorso nel mese di aprile ho visitato la Sicilia, in quanto facevo parte di una delegazione dell'Università Romeno-Americana di Bucarest, nella quale fungo da professore universitario. Arrivati a Catania, ho partecipato a un incontro coi rappresentanti universitari e ad alcune autorità locali di questa città, oltre che con una famiglia che lavora col Consolato Romeno del posto.

italiano, facendo uno stage di ricerca documentale all'Università degli Studi di Siena, in Toscana, in ottica di elaborare la mia tesi di dottorato, che ho poi sostenuto nel 1979, a casa, in Romania. Nel periodo di studio a Siena ho alloggiato al Collegio universitario „Mario Bracci” di Pontignano.

Ho riferito poi che il primo giorno in cui sono entrato in sala mensa, c'era un solo posto libero a un tavolo in cui sedevano quattro giovani. Amabili, mi hanno invitato a aggiungermi a loro. Cosa che ho fatto, e da allora sono stato sempre con loro. Uno di essi era assistente alla Facoltà di Diritto e gli altri tre erano studenti alla Facoltà di Scienze Economiche e Bancarie, dove studiavo anch'io.

Mi son ricordato, a proposito di Sicilia, che uno dei miei commensali, Sebastiano Iacono, era siciliano di Pachino. Tra noi s'è rafforzata pian piano una bella amicizia. Può sembrare oggi una cosa trascurabile, ma allora, quando c'erano pochissimi romeni in Italia, e io avevo una borsa modesta (ma, per la verità, anche due permessi gratuiti: uno per i trasporti pubblici e l'altro per visitare i musei) ha contato moltissimo il fatto che Sebastiano mi ha prestato un apparecchio radio e mi invitava a mangiare con lui ogni volta che riceveva un pacchetto da casa, cosicché ho assaggiato per la prima volta prodotti specifici siciliani.

Con l'altro collega, Domenico Sinesio, oggi avvocato a Napoli, ascoltavo splendide canzonette

napoletane, cantate in dialetto da Massimo Ranieri e Peppino di Capri.

Giuseppe Badolato, detto Camaro, il terzo della tavolata, era calabrese, dove oggi è direttore di banca. Mi ha prestato 42 anni fa un paio di scarpe da pallone.

Giocavo con loro e con altri colleghi di Siena a pallone o a ping-pong, e la sera guardavamo la televisione o facevamo visite ad altri colleghi o professori che stavano da un'altra parte. Con loro, ma soprattutto con loro quattro, l'ultimo era di Potenza – Giovanni Mucciante – che abita oggi a Roma, facevamo molte discussioni sugli studi che seguivamo e che io, in Romania, facevo studi di economia pianificata, e in Italia di economia di mercato.

È stato un periodo fantastico. Era la mia prima visita in un paese occidentale, ero entrato in un altro mondo, e in facoltà c'erano professori speciali: Antonio Pin, Franco Tutino o Lorenzo Frediani, autorità in materia.

Il professor Pin mi ha invitato, successivamente, a tenere un ciclo di conferenze all'Istituto che dirigeva all'interno dell'Università degli Studi di Siena. Col professor Tutino ho trascorso molte serate, perché lui abitava, assieme a sua moglie, proprio nell'edificio del Collegio, nell'ala destinata al quadro didattico.

Assieme al professor Lorenzo Frediani e coi capi dell'Università di Siena (prof. I. Ricaboni) e dell'Università Romeno-Americana di Bucarest (prof. Ovidiu Folcuț) ho iniziato nel 2013 un *Master di finanze*, con doppio diploma. Gli studenti fanno il primo anno in una Università, e il secondo nell'altra università.

A quell'incontro a Catania, il signor Console Ioan Iacob mi ha chiesto se conoscessi l'indirizzo di Sebastiano, il mio ex collega di Siena. Non lo conoscevo. Il signor Console l'ha cercato e con l'aiuto delle autorità locali l'ha trovato a Pachino, e lui s'è ricordato immediatamente di me. Non è stato semplice trovarlo, perché c'erano molte persone con questo nome, ma uno solo di loro aveva studiato a Siena. Il giorno dopo la chiacchierata con signor Console Iacob, mi ha chiamato Sebastiano.

Nel 2017 sono tornato in Sicilia con mia moglie, ho incontrato Sebastiano e abbiamo conosciuto anche noi sua moglie. Lui è un banchiere privato, la moglie è insegnante e hanno quattro figli. È stato un incontro emozionante, pieno di rievocazioni, e gli ho donato una cassetta di musica napoletana con gli auguri di buona fortuna da parte dei 4 colleghi, che lui mi aveva regalato nel 1975 alla mia partenza da Siena.

Nel luglio 2017, lui e sua moglie hanno ricambiato la visita, a Bucarest. Ed è così che dopo 42 anni siamo di nuovo insieme.

Risotto ricetta tradizionale alla milanese

Risotto alla milanese ricetta antica tradizionale del primo piatto allo zafferano, probabilmente più famoso al mondo. Cremosissimo. Il risotto allo zafferano preparato secondo la ricetta meneghina affonda le proprie origini nel lontano 1500. Questo piatto tipico della cucina lombarda, nella ricetta originale prevede anche l'utilizzo del midollo di bue sbriciolato.

Naturalmente, il riso che si usa tradizionalmente è la varietà per risotti, che si produce proprio in Lombardia. Ma voi potete utilizzare qualsiasi tipo di riso per risotti a vostro piacere.

I milanesi veraci usano zafferano fresco, in stimmi. Ma si sa che non è facile trovare lo zafferano fresco dalle nostre parti e quindi noi ci accontentiamo anche di quello in bustina, vero?

Cosa serve?

Ingredienti per 4 persone:

- 300 g di riso per risotti
- 2 bustine di zafferano
- 1 cipolla
- 100 g di burro
- 50 g di grana padano
- 4 cucchiaini di midollo di vitello sbriciolato (facoltativo)
- 2 cucchiaini di olio extravergine di oliva
- brodo di carne o vegetale q.b.
- sale fino q.b.

Come si procede?

Grattugiare la cipolla ed imbiondirla in olio extravergine di oliva e una noce di burro. Se piace, a questo punto si può aggiungere il midollo di bue. Si fa rosolare anche il midollo e poi si aggiunge il riso. Altrimenti si può saltare il passaggio dell'aggiunta del midollo. Aggiungere quindi il riso e tostarlo mescolando spesso per evitare che si bruci.

Incorporare nel riso un paio di mestoli di brodo bollente e aggiungere anche lo zafferano, mescolare bene in modo da sciogliere lo zafferano nel brodo.

Continuare la cottura del riso mescolando spesso in modo da aiutare il riso a tirar fuori il proprio amido. Sarà poi l'amido che renderà il risotto alla milanese ancora più cremoso.

Quando il risotto alla milanese sarà cotto, toglierlo dal fuoco, aggiungere un altro mestolo di brodo, il burro e il grana padano grattugiato e mantecare il risotto mescolando continuamente in modo da sciogliere i formaggi. Aggiustare di sale se necessario.

Far riposare il risotto alla milanese per un paio di minuti prima di portarlo in tavola e servire. (Sursa: www.giallozafferano.it)

foto: pinterest.com

Măști tradiționale românești la Veneția

Mica Galerie a Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția a organizat, la începutul acestui an, vernisajul expoziției „Măști tradiționale românești la Carnavalul de la Veneția” a artistului Paul Buță. În cadrul expoziției au susținut alocuțiuni tematice prof. univ. dr. Cristian Luca (director adjunct al I.R.C.C.U. de la Veneția) și artistul Paul Buță. Măștile, realizate manual din materiale textile și din alte materii prime naturale, înfățișează personaje grotești sau comice care provin din lumea satului, rod al superstițiilor sau al manifestărilor ludice din sânul comunității, menite să înfieze, prin apelul la jocuri și farse, lenea, necinstea, avariția, lipsa altruismului etc. Încă utilizate în satele din Moldova și Maramureș în perioada sărbătorilor de iarnă, când grupurile de colindători duc mai departe vechile datini românești ce își au originea în unele ritualuri păgâne asimilate de creștinismul popular, măștile tradiționale din țara noastră, deci și cele care ies din mâinile artistului Paul Buță,

constituie simboluri ancestrale, de o foarte bună calitate estetică, ce provoacă interesul și curiozitatea publicului. Paul Buță este unul dintre cei mai cunoscuți artiști creatori de măști tradiționale din

România. Actor la Teatrul Muzical „Nicolae Leonard” din Galați, etnolog și documentarist la Centrul Cultural „Dunărea de Jos” din Galați, a redescoperit și făcut cunoscute publicului din țară și din străinătate măștile tradiționale românești, cele create pentru dansuri, ceremonii și vechi obiceiuri, dar și cele funerare, toate având în vechime o evidentă putere simbolică. Paul Buță, în calitate de meșter popular, a realizat circa 1.500 de măști tradiționale românești, în ultimii 20 de ani, în atelierul său din localitatea Șivița (jud. Galați), măști pe care le-a expus în țară și în străinătate (Australia, Austria, Belgia, Italia, Franța, Marea Britanie, Suedia, SUA). Măștile de capre, urși și arapi, utilizate în cadrul tradițiilor de Crăciun și Anul Nou, alături de cele care reprezintă personaje fantastice (căpcăuni, vrăjitoare, zâne etc.), aveau funcțiuni apotropaice, fiind menite să alunge răul din comunitate și să aducă un an mai îmbelșugat, lipsit de epidemii și epizootii. (Sursa: Institutul Cultural Român)

Traiano. Costruire l'Impero, creare l'Europa

Până în 16 septembrie 2018 poate fi admirată, la Mercato di Traiano – Musei dei Fori Imperiali din Roma, Expoziția *Traiano. Costruire l'Impero, creare l'Europa*, organizată de Primăria orașului Roma cu ocazia împlinirii a 1.900 de ani de la moartea Împăratului Traian. În cadrul acesteia, vizitatorii vor regăsi și instalația „*Columna mutatio* – **LA SPIRALE**” a artistei **Luminița Țăranu**, care face referință la „mutația” de semnificație care se petrece în decursul istoriei, considerând opera ca pe un profund omagiu adus memoriei acelui trecut rețrăit în prezent, în dialogul dintre valoarea istorică, artistică și arheologică a *Columnei lui Traian* și lumea noastră contemporană. Artista a vrut să ia ca referință izvoarele de la care s-a inspirat Apolodor din Damasc, proiectând *Columna* ca o lungă „panglică” din marmură cu basoreliefuluri, „înfășurată” în jurul unui fus: *itineraria picta, volumina și picturile triumphale*. În vreme ce *colona în spirală istoriată* povestește o istorie adevărată care are un început și un sfârșit, „**Columna mutatio** – **La Spirale**” este un fragment fără început și fără sfârșit, în care timpul nu este delimitat, ci curge la nesfârșit. Instalația este o spirală realizată în întregime din aluminiu și este alcătuită dintr-o fâșie care este ținută în formă de o structură tubulară calandrată cu rază variabilă. Instalația artistei are două fețe. Pe cea internă artista a dorit să aducă un omagiu poporului Dac, introducând simbolurile culturii, spiritualității predaceice, unele legate de tema *morții*, transmise prin timp. Inscripția aurită „*Decebalus per Scorilo*” – Decebal fiul lui Scorilo – evocă bogăția dacilor. Partea externă are un impact cromatic intens care evocă forța *vieții* într-o „lume în culori”. Desenele se referă la lumea romană, ca impulsuri de memorie, într-un spațiu deschis traversat de scriituri compuse din cuvinte latine, cu referire directă la povestirea de pe friză. Unele desene interpretează figuri statuare ale Romei antice, imagini simbolice umanizate și legate între ele, unde corpul uman nu este inspirat direct de anatomie, ci de corpul uman „operă de artă”. (Sursa: Institutul Cultural Român)

Concurs de traduceri literare

În anul în care se celebrează Centenarul Marelui Război și al Marii Uniri, Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică (I.R.C.C.U.) de la Veneția a lansat concursul „*Balaurul*”, adresat studenților înscriși la cursurile de limba, cultura și literatura română (ciclul de licență și masterat) din cadrul universităților italiene. Proba de concurs constă în traducerea din limba română în limba italiană a unui fragment de 7 pagini din romanul de război „*Balaurul*”, de Hortensia Papadat-Bengescu, mărturie a experienței ca soră de caritate a autoarei în timpul Primului Război Mondial. Juriul este format din traducători profesioniști și din profesori universitari. Rezultatele concursului vor fi date publicității între 16 și 20 aprilie a.c.

Asociația Italienilor din România – **RO.AS.IT.** • Str. Ion Câmpineanu nr. 3A, etaj 1, 010031 București

Tel.: +4 0372 772 459; Fax: +4 021 313 3064

www.roasit.ro